

Titulus Octauus

principibus suis. **Hester. i.** Et de hac potest ergo
ni etiam illud. **Homo quidam fecit cenam magnam.** **Lu-**
ce. iiii. Et etiam per illas nuptias factas a rege.
Matth. xxii. Omnia para sunt venite ad nupti-
as. **Hec autem declarat. b. tho. li. ii.** contra gentiles
sic. Est enim quoddam desiderium hominis in quantum intel-
lectualis est de cognitione veritatis. quod quidem homines
consequuntur per studium contemplatiue vite. et hoc
maxime in illa visione confirmabitur quoniam per visi-
onem prime veritatis omnia que intellectus natu-
raliter scire desiderat. ei innotescit. **Iuxta illud**
Hiere. xxxi. In die illa non nocebit vnusquisque
quod primo suo etc. **Greg. viii. dialogor.** quid est quod
nesciant qui scientiam omnia sciunt. Et **Exod. xiiii**
dixit dominus moysi. Ego ostendam tibi omne bonum
que intelligenda sunt de his que pertinent ad perfe-
ctionem intellectualis nature. **Quoniam illa visione**
cognoscent omnes naturas omnium specierum creatu-
rarum et virtutes et propria accidentia. que pertinent ad
perfectionem vniuersi. Et per cognitionem naturali-
um specierum cognoscet indiuidua sub huiusmodi spe-
ciebus existentia. Omnia autem huiusmodi que agno-
scit per hanc visionem. simul actu considerat. et sic
videt infinita. **Tamen ea que deus facere potest. que**
tamen nunquam fecit nec facturum est. non cogno-
scent sancti. **Similiter quantum ad rationes rerum factu-**
rarum. quas omnes intellectus non poterunt cognosce-
re nisi diuinam bonitatem comprehendant. Tertio nec
etiam cognoscunt ea que ex sola voluntate dei depen-
dent. sicut predestinatio. electio. iustificatio et huius-
que pertinent ad sanctificationem creature. hec omnia
soli intellectui diuino reseruantur. Eccl. viii. In-
telligi quod omnium operum dei non possit homo in-
uenire rationem. et **Job.** Forte vestigia dei comprehen-
dentes etc. **Est secundo quoddam desiderium ho-**
minis secundum quod habet rationem qua inferiora dispo-
nere potest quod quidem adipiscuntur homines per stu-
dium actiue vite. Quod desiderium ad hoc est prin-
cipaliter. vt tota vita hominis secundum rationem dispona-
tur. quod est viuere secundum virtutem. Quislibet. n. vir-
tuosi finis in operando. est proprie virtutum bonum. sicut
virtus vt fortiter agat. Hoc autem desiderium tunc
implebitur. quia ratio erit in summo vigore diuino lu-
mine illustrata. ne a recto deficere possit. Conse-
quuntur autem civilem vitam etiam quedam bona que ho-
mo indiget ad civiles operationes. sicut honoris
sublimitas. que homines inordinate appetentes
ambitiosi et superbi sunt. Ad summam autem hono-
ris altitudinem homines per illam dei visionem perducunt
in quantum deo quodammodo vniuntur. Et propter hoc si-
cut deus rex seculorum dicitur. ita et beati deo iuncti
reges dicuntur. Apoca. xxi. Regnabit cum christo
Et alibi videlicet beati dicuntur. **Fecisti nos deo**
nostro regnum et sacerdotes. i. reges. Consequuntur
ciuilem vitam. et aliud appetibile. scilicet fame cele-
britas. per cuius inordinatum appetitum efficiuntur
homines inanis glorie cupidi. Beati autem

in illa visione celebris redduntur. non secundum homi-
num viatorum modum sed beatorum. Et ideo frequen-
tissime illa beatitudo in sacra scriptura gloria no-
minatur. sicut in psalms dicitur. **Exultabunt sancti in**
gloria etc. **Est et aliud in civili vita appetibile**
scilicet diuitie. per cuius inordinatum appetitum et amo-
rem multi efficiuntur illiberales et iniusti. In illa
autem beatitudine est omnium bonorum sufficientia
in quantum beati fruuntur illo qui comprehendit omnium
bonorum perfectionem. propter quod dicitur Sap. vii. De-
nerunt mihi omnia bona pariter cum illa. Et in
psalms. **Gloria et diuitie in domino eius.** **Est aliud**
hominis desiderium. quod est sibi et alijs aialibus com-
mune. vt scilicet delectationibus perfruatur. quod homines
maxime consequuntur secundum vitam voluptuosam. et
cuius immoderantiam homines efficiuntur intem-
perati et incontinentes. In illa vero felicitate delectatio
perfectissima tanto erit perfectior ea que est
secundum sensum. qua etiam bruta animalia perfruuntur.
quanto intellectus est altior sensu. tanto etiam
illud bonum in quo delectabimur maius est
omni sensibili bono. et magis intimus et magis
continue delectans. quanto etiam illa delectatio
est magis pura ab omni admixtione contristantis.
de qua dicitur in psalms. Inebriabuntur ab ubertate ro-
mus tue etc. **Est et naturale desiderium omnibus**
rebus commune. per quod conservationem sui desiderat.
secundum quod est possibile. per cuius immoderantiam ho-
mines redduntur timidi. et nimis sibi a laboribus
precentes. Quod desiderium tunc omnino complebitur
tunc. quoniam beati perfectam sempiternitatem consequentur
ab omni nocimento securi secundum illud Isa. xlii.
Et apoca. xxi. Non esurient amplius neque sitient
etc. Et sic patet per diuinam visionem quod consequuntur
intellectuales substantie veram felicitatem. in qua
omnino desiderium quietatur. et in quo est plena
sufficientia omnium bonorum. que secundum **Aristo.** ad
felicitatem requiritur. In hac vero vita nihil est
adeo simile felicitati superne. sicut contemplatio ver-
ritatis per hoc est possibile. **Hinc et Augustinus. in**
vltimo de ciuitate dei ait. Quarta ibi felicitas. vbi nul-
lum malum aderit nullum bonum latebit. erit deus
omnia in omnibus. Et infra. quid est enim quod dominus per
prophetas ait. Ero illorum deus in perpetuum. nisi ero
eis vnde satientur. Ero eis quicquid honeste ab ho-
minibus desiderari potest. Ero illis salus et vita
gloria et honor. victoria et copia. pax et omne bonum
Et in fine. Pacabimus et videbimus. videbimus
et amabimus. amabimus et laudabimus. Iuxta
illud psalms. Beati qui habitant in domo tua domine.
in secula seculorum laudabunt te.

Titulus octauus de fide

Fides sumitur octo modis. // Cap. i.

Denum de fide age-
dum. de qua apostolus ad **Hebreros. ii.**

Capitulum Primum

Sine fide impossibile est placere deo. Sed sciendum quod fides sumitur multipliciter. Primo quidem per conscientiam iuxta illud ad Romanos. Omne quod non est ex fide peccatum est. Ad verbum transiens Bratianus. xxviii. q. i. oēs. §. Et his itaque exponit. i. omne quod est contra conscientiam peccatum est. Et sic etiam sumitur in regula iuris. possessor male fidei nullo tempore prescribit. de reg. iur. li. vi. Secundo sumitur fides per castitatem seruanda thori conjugalis. Unde Augustinus. xxvii. q. ii. ait. Omne bonum nuptiarum fuit in illis parentibus christi. s. proles fides et sacramentum. Fides. quia nullum adulterium. etc. Tertio sumitur per pactionem seu promissionem. sicut quod dicit Augustinus. quod fides quam hostis promittit seruanda est. xxviii. q. i. noli. Ad est verum si promissio est licita. Nam ut dicit Iulius. In malis promissis rescinde fidem. et in turpi voto muta decretum. et ite. Si is cui facta est promissio. et ipse seruet fidem promissam. Nam dicit regula iuris. Frustra sibi petit fidem seruari etc. de reg. iur. li. vi. Quarto sumitur fides per fidelitatem. i. debita adimplerone et diligenti executione super promissione facta tacita vel expressa. Et sic ponitur ab apostolo fides. i. fidelitas inter fructus spiritus. ad Galatas. v. sicut in una expositione. b. l. x. Et reducitur fidelitas ad virtutem veritatis moralis. et ab ea denotatur seruus. vel dispensator fidelis. sicut in euangelium et apostolum. Et ad hanc virtutem pertinent scilicet et tertia acceptio. Quinto sumitur fides pro equitate in actionibus considerata. Insti. de acti. §. actionum. alie sunt bone fidei. alie stricti iuris. et sicut hoc dicitur lex. quod ubi bona fide agitur non est de apicibus legis disputandum. et sicut hoc etiam intelligi potest illa regula. bona fides non paritur ut semel exactum iterum erigat. de reg. iur. li. vi. Sexto sumitur fides per vna ex gratiis grati datis. quod ponit apostolus. i. ad Corin. xii. communibus bonis et malis. ubi dicitur. Alii datur fides in eodem spiritu. Sumitur enim ibi fides per quadam eminenti certitudine eorum que sunt fidei. Septimo sumitur fides contra per quodam habitu quo quis firmiter assentit sine formidine de opposito. his que clare non videt. quocumque sint illa puta cum quis firmiter credit talem esse patrem vel matrem suam vel verbis alicuius sapientis. Et sic Gregorius in nono dialogorum. dicit quod infidelis habet fidem. s. de parentibus suis et hominibus. sed hoc de se non est mentium. sicut b. l. x. prima se. Octavo sumitur fides per virtutem theologica. de qua dicitur. i. ad Corin. xii. Nunc manent fides spes charitatis. Sed sicut istam ultimam acceptionem. Fides quocumque sumitur per habitum talis virtutis charitate informata. Et sic sumitur in Hieremias. Domine oculi tui respiciunt fidem. et Osee. Responsalio te mihi in fide. Aliquam sumitur per habitum informi. ut ibi. i. ad Corin. xii. Si habuero fidem. ita ut montes transferam etc. Et iacobus. Fides sine operibus mortua est. quod utique bonum dei est. sicut insuf-

ficiens ad salutem. aliam sumitur fides per ipso actu talis virtutis. Unde Augustinus. Quid est fides. nisi credere quod non vides. et illud Gregorius. Fides non habet meritum. cui humana ratio prebet experientiam. Meritum enim non acquiritur ex habitu. sed ex actu. Fides aliam sumitur per obiecto seu materia eorum que sunt fidei. ut in simbolo Athanasius. Hec est fides catholica ut unum deum in trinitate etc. Fides aliquando sumitur improprie per visionem clara in patria diuinorum. ad Romanos. i. ex fide in fidem. i. ex fide presentium in fidem. i. visionem futurorum. Et hoc dicitur propter certitudinem. Aliquam sumitur per signo distinctiuo fidelium ab aliis. i. baptismo. di. xlv. de iudeis. Unde cum a baptizando queritur. quid perat. respondet fides. i. baptismi sacramentum. Hec quod omnia habentur in glo. super titulum. i. decretalium. s. de summa trinitate. et fide catholica. qui busdam tamen additis.

De ipsa autem fide §. I.

prout est virtus theologica nunc tractandum. Et primo de eius causa et effectu. secundo de eius habitu seu subiecto. tertio de eius actu. quarto de eius obiecto. Queritur ergo primo unde causetur fides in homine. Respondet b. l. x. se. se. q. vi. quod causatur a deo interiori mouente mentem per gratiam quantum ad assensum. que est principalis actus fidei. Unde apostolus ad Romanos. ii. Gratia saluari estis per fidem. et non ex vobis ne quis glorie. bonum enim dei est. Scilicet et instrumentaliter causatur etiam a quibusdam aliis. ut in visione miraculi. auditione doctrine. et hominibus. Pro cuius declaratione sciendum quod cause tres concurrunt ad fidem. Superior. i. credendum reuelatio. Exterior. scilicet miraculorum visio vel rationum circa fidem persuasio. Interior. s. ad ea mentis assensio. Quantum igitur ad primum oportet quod illud sit a deo. Ea enim que sunt fidei excedunt rationem humanam. unde non cadunt in contemplatione hominis nisi deo reuelante. Sed quibusdam reuelatur hoc immediate a deo. sicut sunt reuelata apostolis et prophetis. Quibusdam proponitur a deo mittente fidei predicatorem. sicut illud ad Romanos. x. Quomodo predicabunt nisi mittantur. Necessesse est enim quod homini proponantur credibilia ad hoc ut aliquid explicite credat. Et sic patet quod ista causa sit a deo. s. reuelante et mittente predicatorem. Quantum ad secundum sciendum quod nec miraculum visum. nec quocumque persuasio de fide est sufficiens causa ad credendum inductiuam. Ad patet ex hoc. quod videntium unum et idem miraculum et audientium unam et eandem persuasionem. unus credit. alius non credit. Sicut patet tempore apostolorum et aliorum predicantium et miracula facientium. Quod si esset sufficiens causa. omnes credidissent que vidissent et audissent. Sed et miraculorum operatio principaliter a deo est. ut patet. i. ad Corin. xii. Alii datur per spiritum operatio virt-

Titulus Octauus

mentis. **Quantū** ad tertium quod est mentis assensio ad credenda. Hanc causam ponebant pelagiani esse liberum arbitrium hominis solū. Et propter hoc dicebant quod initium fidei est ex nobis. inquantum scilicet in nobis est quod pati sumus ad assentiendum his que sunt fidei. sed confirmatio fidei est a deo. pro quem nobis proponunt que credere debemus. Sed hoc falsum est. quia cum homo assentiendo his que sunt fidei eleuetur supra naturam suam. oportet quod hoc insit ei ex supernaturali principio interiori mouente voluntate. Et hoc est deus. Nec est contra quod Augustinus dicit. quod fides consistit in credendum voluntate. quia oportet ad hoc ut voluntas velit credere quod preceptum a deo pro gratia ad hoc ut eleuetur in ea que sunt supra naturam suam. b. l. v. ubi supra. **Unde** in toletano concilio dicitur. Sicut homo proprium arbitrium voluntati serpentis obediens perit. sic vocate se gratia dei proprie mentis uersione sic credendo saluati di. xvi. **De iudeis.** Et quoniam aliqui uideant facere deus homini coactionem aliquam. ut in sauli uersione prostrato et cecato. tamen ad extra est illud et voluntas libera remanet. et uoluntate creditur et assensu uocanti. Et sic intelligendum est illud Augustinus. xxiij. q. iij. qui potest. Fides etiam informis. id est que est sine charitate. est contra dei. secundum glo. i. ad Corin. xij. a. b. l. v. ubi supra. Non ex eo quod est informis. hoc est ex defectu hominis. sed ex eo quod fides. Nec obstat illud Deuter. xxxij. Dei precepta sunt opera. Nam fides informis et si non sit perfecta simpliciter perfectione uirtutis. est tamen perfecta perfectione que sufficit ad rationem fidei.

Rationes persuasive .§. II

efficaciter inductiue ad credendum quoniam tunc potest assignari. quoniam nulla earum sit demonstratiua cogens intellectum ad assentiendum his que sunt fidei. **Prima** est operatio miraculorum. **Secunda** est multiplicatio testimoniorum. **Tercia** est tolerantia tormentorum. **Quarta** est propositio materie credendorum. **Quantum** ad primum dicitur ps. xxxij. Omnia opera eius. id est dei in fide. opera in fide. **Opera** dei permixte dicuntur opera miraculosa. quia solus deus ibi operatur. cum sit supra facultatem nature. **Unde** christus Ioan. xij. Pater in me manens ipse facit opera. scilicet miraculosa. quia solus deus ibi operatur. q. d. hoc non est opus mee humanitatis quam uideris sed diuinitatis que est una cum patre. **Omnia** autem ista opera miraculosa sunt facta in fide. id est pro fide et ad fidem introducenda et confirmanda. **Unde** suscitato lazaro dicitur Ioan. xi. Ex multi ex his que uiderant crediderunt in eum. Et Io. iij. Nisi signa et prodigia uideritis non creditis inquit christus. et factum miraculo in nuptijs aqua in uinum uersa crediderunt in eum discipuli eius. dicitur Ioan. ij. confirmati sunt magis in fidei. nam iam crediderat. Et certe secundum b. l. v. se se. cum ea que sunt fidei sunt supra rationem naturalem. melius et aptius probari non potest quam per operationes supernaturales. cuiusmodi sunt opera miraculorum. Si quis enim nunc predicaret aliquod futurum contra communes cursum naturalem. et ad probandum ueritatem huiusmodi pura retrogradatione solis die crastina fienda mortuum ueraciter suscitare. nonne miraculum istud sufficeret debere mouere ad credendum firmiter futurum. quoniam nec oculo nec intellectu cernatur utique. **Sunt** autem ipsa miracula in christiana religione fide prestantia innumerabiliter et variabiliter et ueraciter operata. **Et** principio mundi inchoata sunt miracula. **Nam** secundum Gen. iij. de primo illa facta. quod inflamauit deus super Abel et muerat eum. uidelicet ignem de celo mittendo ad comburendum sacrificium eius ex fide christi celebratum. **Sub** noe in opere archie multa miracula fuerunt celebrata. **Abraham** quod credidit deo promitteri quod in semine suo omnes gentes benedicerent quod est christus. miraculum claruit in generatione ysaac Gen. xviij. **Et** sanatione regis egypti et gerar. **Multa** et magna prodigia fecit deus pro moysen in egypto in deserto coram omnibus iudeorum. ut patet in Exodi et Numeri. pluribus capitulis. **Tempore** iudicii. **Iosue**. **De** deom. **Samsonis** et aliorum multa mira facta pro fidem refert apostolus ad Hebr. xi. **Sub** regibus signa plurima facta ostendunt in libris Regum et Paralip. pro dauid et ezechiam. **Beliam** et helisum. et alios. **Post** transmigrationem babilonis in cuius captiuitate detentus populus ille hebreorum tunc fidelis nec miraculis caruit. ut patet in li. Dani. de socijs eius in fornacem missis. **Victorie** machabeorum satis miraculose uidentur. **Saluatoris** autem nostri domini iesu christi miracula. ultra ea que narrant euangeliste sunt pelagus immensum. ut dicitur Criso. **Quibus** attestatur iosephus hystorographus iudeus. et sybilla pagana. **hec** pronuncians ut refert Lactantius. **Postquam** autem ille populus ueram fidem dimisit. nunquam penes ipsum amplius sunt uisa uel audita miracula. **Sed** translata sunt cum fide ad ecclesiam ex gentibus et iudeis conuersis collectam. ut patet in actibus apostolorum de petro. ad cuius umbram sanabantur infirmi et alijs apostolis et successoribus eorum. **Et** Augustinus in xxi de ciuitate dei. de multis narrat tempore suo factis. **Et** inde Gregorius in dialogo suo. **Dionysius** in speculo suo hystoricali. **Facta** sunt autem miracula non solum innumerabiliter sed variabiliter et in omni genere rerum. **In** corporibus celestibus. ut in statione solis in celo sub Iosue. **Retrogradatione** sub Ezechia. **Obscuratiōe** innaturali. id est passione christi. **In** elementis. igne non comburentes tres pueros in fornace. **In** aere que ad pluuias. grandinem. fulgura. coruscationes et hominibus sub samuele. moysen et helia. **In** aqua diuisa maris rubri. et iordanis. **In** terra que apra est et uel glutinuit **Dathan** etc. **In** brutis. in plantis. in alijs inanimatis. **In** obsessis a demonio liberis

Capitulum Primum

ratis. In omni genere infirmitatum sanatis. In mortuis suscitatis. Unde christus **Mat. vi. In nomine meo demonia eicientur.** Non autem fide et fallaciter vel virtute naturali sunt facta ista miracula fidei. sicut **Joannes** et **magi** pharaonis convergentes virgas eorum in serpentes et conuerso arte magica. et virtute dyaboli. sicut faciet **Antichristus**. Unde dicit **apostolus** quod eius aduentus erit in omnibus signis et prodigiis mendacibus. quia non realiter faciet sed tamen apparenter. Quedam autem miracula in christiana religione fuerunt verissime et realiter facta. quia virtute dei. non dyaboli. Cui omnis creatura subiaceret ad nutum. Nam et si ope demonum possint fieri quedam transmutationes insue te. non illa que sunt supra naturam. ut illuminatio ceci. resuscitatio mortui et huiusmodi. que omnia sancti nostri fecerunt diuersis temporibus mundi. Si quis autem negare velit miracula facta in ecclesia. tunc ut dicit **Augustinus** in libro de ciuitate dei. hoc erit maius omnibus miraculis quod pene totus mundus conuersus sit ad fidem istam. et ad assentiendum his qui bus ratio non premit sine operatione miraculorum. Nam certum est ex hystoria varis. patres fidei huius fuisse infideles et idolatras romanos et alios. Nunc autem fideles. Unde ergo ista conuersio. Nunquid ex eo. quia **petrus piscator** indoctus et pauper potentia armorum coegerit eos. aut thesauris collatis attraxerit. quia aurum et argentum non habuit. Aut indoctus humane sapientie verbis. qui nunquam **Cicerones** vidit. Non. Sed quia prodigiis miris effuluit. quibus doctrinam confirmauit cum sanctimonijs vite. Unde **Bernardus** ponit hoc unum esse ex tribus maxime mirabilibus factis in deo. scilicet coniunctio fidei cum corde humano.

Secundum quod .§. III.

ostendit veritatem fidei est multiplicatio testimoniorum. Unde dicitur potest illud psalmus lxxv. Testimonia tua. id est de mysterijs fidei credibilia facta sunt nimis. Attestatur enim his que sunt fidei natura omnis intellectiva. diuina. angelica et humana. Nam ut dicitur i. **Jo. v. Tres sunt que testimonium dant in celo.** scilicet de factis fidei per verbum et spiritum sanctum. Prater testimonium reddidit dicens de christo. Sic est filius meus dilectus. **Mat. iij. In baptismo et iterum in transfiguratione Mat. xvij. Filius reddidit testimonium de patre dicens. Ego et pater vnus sumus Jo. x. Et iterum opera que ego facio testimonium prebent de me. opera miraculorum demonstrabant veritatem dictorum suorum. Cuius n. solus deus opes super virtutem nature. et deus non sit auctor vel affirmator in dactione. non potuisset illa miracula facere. nisi veritatem dixisset de ipso humiliaffet se ad milibus deducendo nomen eius. sicut accidit **nabuchodonosor** et **holoforni**. **herodi** et **cosdroe** se facientibus deos.**

Sed christus et si ad horam ob nostram redemptionem passus est et multum vilificatus. tamen voluit. Et ex inde dedit illi nomen quod est super omne nomen. ut in nomine iesu omne genu flectat. **Phil. ij. Et sic pro deo adoratur ut est. Spiritus sanctus prebuit testimonium pro ore apostolorum. Unde dicit christus. Joan. xvi. Cum venerit spiritus veritatis ille testimonium prebabit de me. pro predicatione. scilicet vestra et miraculorum operatione. Natura angelica testimonium reddidit mysterio trinitatis. dum apparuerunt tres viri. id est angeli abrahe. Tres vidit et vnus adorauit. **Gen. xvij. Item Isa. vi. Cum vidit ysaias dominum sedentes super solium excelsum. et audiuit seraphim clamantia ter sanctus. sanctus. sanctus. et postea dicentia singulariter. dominus deus sabaoth. Item mysterium incarnationis gabriel archangelus maxime nunciavit resurrectionis que mulieribus et ascensionis et aduentus ad iudicium discipulis angeli nunciauerunt. **Mat. vlt. Et actum. id est. Angeli quoque mali seu demones testificati sunt de christo. clamantes cum egerent ab obsessis. Quid nobis et tibi iesu filij dei etc. Lu. ij. Et alia etiam. Natura humana reddidit testimonium mysterijs fidei pro omni genere hominum. iudeorum. paganorum et christianorum fidelium et infidelium. Ex libris quidem iudeorum scilicet veteris testamenti multum probabiliter et efficaciter. et si non demonstratiue habentur testimonia de trinitate et incarnatione christi. In psalmus xlvij. Dixit deus deus tuus oleo leticie pro sortibus tuis. id est. Deus filij. deus tuus. scilicet. vnus oleo. id est. gratia spiritus sancti. te in quantum hominem. Et in alijs pluribus locis notantur ipse persone. **Ps. l. in psalmus lxxvij. Spiritus inuocabit me pater meus es tu. Filius. psalmus. q. Dominus dixit ad me filius meus es tu etc. Spiritus sanctus. psalmus. l. Spiritus sancti tui ne auferas a me. De mysterio incarnationis pleni sunt psalmi. per maxime prophetia **Danie. de lxx hebdomadibus. scilicet annorum vbi exprimitur tempus determinate future tunc incarnationis. quia a tempore quo data fuit licentia a **Cyro** rege reedificandi hierusalem. usque ad passionem christi fluxerunt. cccc. nonaginta anni qui sunt lxx. hebdomade annorum. Ibi in prophetia tangitur de incarnatione. passione et destructione hierusalem per romanos. Et exponunt magistri in hystoria scolastica. Et plenius **Nicola. de lira super Danielem. reprobando falsas expositiones iudeorum quas ibi faciunt. Iosephus quoque hystoriographus iudeorum qui fuit tempore christi. sed preueras in iudaismo tale testimonium de christo prebuit. fuit illis temporibus sapiens vir. si tamen enim nominare virtutis prebas est. Erat enim mirabilium operum effector et creator eorum qui libenter ea que futura sunt audierunt. Et multos ex gentibus adiunxit sibi christus. Sic erat qui et post crucem his qui eum dilexerant apparuit iterum quod prophete huiusmodi et alia de************

Titulus Octauus

Mo p̄dixerat. Sed vsq̄ in hodiernū diē christi
anoꝝ q̄ ab eodeꝝ dicti sunt. ⁊ nomē perseuerat
⁊ genus. hec ille. qui tpe Despasiāni in bello iu
daico captus fuit. **I**tem ex doctrinis genti
lium habet de fide testimonium. Et vt dimitta
mus illud virgilij in bucolicis. qd̄ Aug^o. indu
cit Hiero. illud. q. s. ad aliū sensus dicta sunt.
Nam reddit ⁊ virgo redeunt ⁊ saturnia regna.
Nam noua p̄genies e celo dimittit alto. Et il
lud virgilij Ene. primo. Nate mee vires. mea
magna potētia solus. ⁊ illud. talia p̄stabat me
morans fixusq̄ manebat Sybilla. Erit ha gē
tilis. mirabile testimoniu ⁊ mltiplex reddidit
de passione christi. vt refert Lactanti^o in libro
institutionū. videlicet. In man^o impias infide
liū veniet. dabit autē deo alapas mambō ince
stis. ⁊ impurato ore expuent venenatos sputos
dabit autē ad verbera simplr sanctus deorsum.
Itē colaphos accipiēs tacebit. ne q̄s agnoscat
qd̄ verbus vel vñ venit. Et corona spinea coro
nabit. Itē in esca fel ⁊ in siti acetum vedere in
humanitatē hanc mensas. Itē templi velū scin
detur ⁊ medio die nox erit tenebrosa nimis in
tribo horis. Item de morte ⁊ resurrectione eius.
Morte moriet tribo diebus somno suscepto. ⁊
tūc ab inferis regressus ad lucē ⁊ nict primus
Item sybilla de miracul^o eius sic ait. Dia p̄lo
agens. oēm infirmitatē curans. mortuoz autē
resurrectio erit ⁊ claudoz cursus velocissim^o. ⁊
surdi audient ⁊ ceci videbūt. loquent nō loqn
tes. Itē eadē die de quinq̄ panib^o et piscibus
marinis huius milia in hextemo q̄nq̄ satiavit
Et q̄ sup̄fuerūt frustra tollens. r̄. cophinos im
pleuit. Dentos cōpescet. sternet insanus mare
sub pedib^o calcati. Itē de trinitate Sybilla oī
um nutritorē creatorēq̄ dulce sp̄m oīb^o appo
suit ⁊ principem deoz oīm fecit. Et rursus in fi
ne. Alterū dedit deus fidelib^o viris honozare vi
delicet filiū incarnatū. Sybilla etiā tyburina
cuius simulacrū tenebat librū vbi scriptū erat
Nasces christus in bethleem. ⁊ annuntiabitur
in nazareth. regente thauo pacifico fundatore
O felix illa mater cuius vlera illuz lactabunt.
Sybilla erit ha vt refert Aug. xvij. de ciui. dei.
Iudicij signi tell^o sudore madescet. E celo rex
aduenit p̄ secula futur^o. s. in carne veniēs vt iu
dicet orbem. Et b̄ nota qd̄ ait Augu. di. xxi. vñ.
Si qd̄ veri sybilla de deo aut orph^o ceteriq̄ gē
tium vates aut p̄bi p̄dixerūt. valer̄ q̄ppe ad pa
ganoꝝ vanitatē reuincendā. nō ad illoꝝ autoꝝi
tatem cōplectendā. **E**x doctrinis christiano
rū. ex oīni genere lingua ⁊ natione ⁊ hebreis gre
cis ⁊ latinis. fides christi habet testimōia. ex q̄
bus eius veritas oñditur pbabiliter. Et hoc ex
eoz sapientie p̄funditate. vite pbitate ⁊ innu
merositate. In multis cōclusionibus. in diuer
sis facultatib^o creditur cōmuniter ab omnib^o

qz sic dictū est a sapientibus. **D**octores autē
fidei ecclie fuerūt sapientiores hoies m̄lidi in
oīni facultate. q̄ oīnes errores confutauerūt et
a nullo ip̄i conuicti sunt. Quis altioꝝ dyonisio
ariopagita. Quis in sermōib^o leone papa ru
tilantioꝝ. Aut hieronymo eloquētiōꝝ in suis e
pistolis doctus in lingua ebraica ⁊ latina docti
or. veritatē interpretatoꝝ. Quis augustino aphri
cano fundatoꝝ ⁊ acutioꝝ vel cypriano elegatioꝝ
aut hylario gallico p̄fundioꝝ. Ambrosio ytalij
co q̄s pegrinoꝝ i dicitis. Quis suauioꝝ ⁊ moza
lioꝝ magno gregorio romano. Et adiuncto na
zanzeno Omittendo ex breuitate alios grecos
Or athanasij. alexandrinū. basilij capadocē
sem ep̄m. chrisostomū cōstantinopolitanū. ci
rillū didimū. eusebiū cesariensem. Origenē et
si in aliq̄b^o errauit Damascenū. q̄uis in mate
ria p̄cessiois sp̄s sancti cū grecis senserit. añ tñ
determinationē ecclie circa hoc. Vñ forte potu
it excusari. Nec ignari fuerūt ysidorus hispa
lensis. Et anglicus venerabilis beda cū ansel
mo erimio in similitudinib^o. Deuotus bernar
dus burgundus. Prosper equitanicus. Orsi^o
cassiodorus. remigi^o Lactantiū lacteo stilo scri
bentē dimitto. qz male sentit cū miliamistis de
fine secti. vt p̄t in vl. li. insti. Deniā ad moder
nos quoz stilius ita breuis cū grata faciēdia cel
sa clara ⁊ firma sententia. Or. b. l. v. regnicoli.
scoti. Venerant oēs p̄bi. Albertū magnū theu
tonicū in scientiis secularib^o. Taceo de alijs. vt
Bonuētura. ricardo. ioanni scoto. nicolao de li
ra hebreo. Alexander de ales minorib^o. Berro de
tharātafia. ⁊ illo de palude. herueo. hugone car
dinali. Roberto ordinis p̄dicatoꝝ. Egidio. au
gustino de anclona ⁊ alijs. quoz nomia scripta
sunt in libro vite. opa eoz attestantur scientie
eoz. Et hebreis doctoz ille mirabilis ⁊ ascensor
celi. Paulus vas electionis. Petrus. Andreas
Ioannes. Et si añ penthecostes piscatoꝝ indo
ctus postmodū illavox fuit ei^o. In p̄cipio erat
verbum ⁊c. qd̄ doctus plato necluit. Demoste
nes eloquens. ignorauit. nisi qz de^o reuelauit ill
p̄ sp̄m suū. O q̄ fatuū est non credere q̄ tales
⁊ tanti crediderunt. imo que deus illis manife
stauit gustando que dixerūt. Sicut em̄ fatuus
esset puer q̄ in carcere obscurissimo nat^o et nu
tritus. matre sibi referente de sole luna ⁊ stellis
⁊ luce eoz. q̄ sunt ⁊ apparent extra carcerē iā ab
ea visis nollet credere. ex eo qz ip̄e nil vidit ni
si tenebras. ita vt dicit Grego. in. iij. dyalogoz
sunt hoies fatui. q̄ nō credūt sapientib^o diuina
p̄dicantib^o que ip̄i viderūt credēda ⁊ gustarūt.
Probitas vite cum fama efficac reddit testi
monij. vt experientia docet. quis narrare suffi
ceret sanctitatem doctozum ⁊ fidem p̄dicantiū
Veritatez. modestiam. iusticiā ⁊ charitatē. cre
ditur parentib^o vel vicinis dicētib^o. talem esse

Capitulum Primum

filii talis. ubi nulla est certitudo. Et plerumque tales testificantes sunt male vite et incedaces. et tunc rationabiliter hoc creditur. aliter sequeretur magna perfusio. et non creditur tot innumeris personis sanctissimis ab omni mendacio liberis testificantibus fidei christianam. Creditur infalliter lris mercatorum. quia in ipsis non solent mereri. et si aliter frequenter et non erit credendum dictis doctorum. qui semper se cavent a mendacijs. **Numerositas** testium innumerabilis ad hoc multum facit. **Secrete** diversarum passionum fuerit in quibusdam partibus tunc et pace duraverunt inter se etiam diversa sentientes. sed fides christiana per totum orbem divulgata est. quia in omnem terram exiit sonus eorum etc. **Petrus** enim prius in iudea et antiochia. deinde in italia predicavit. **Andreas** in achaja. **Jacobo** maior in hispania **Joannes** in grecia. **Thomas** india ad fides attraxit. **Jacobo** minor hierosolymis primitivam ecclesiam tenuit. **Mattias** ethiopia convertit. **Philippus** siciam. **Bartholomeus** superioris india. **Symon** egyptus. **Thadeus** in ponto. et postea filius in persia predicavit. **Matthias** per iudeam. **Paulus** a hierosolymis usque illiricum euangelio replevit. **Dionysius** franciam. **Marcus** alexandriam. **Augustinus** Bre. angliam. Et gallia et britania aphyrica et persia. **Oriens** etiam ut india unum christum adorant. unam servant regulam veritatis. Et perseverant a principio mundi usque ad finem implicite vel explicite apud viros fideles eadem. **Rectores** in his qui sunt fidei discordant vel contrariantur. Et si in aliquibus alijs qui ad fides non pertinent diversa et contraria aliquando opinantur. sicut in alijs scientijs.

Tertium per quod .§. III.

efficaciter probat veritas fidei christiane. est toleratio tormentorum per confessionem et confirmationem ipsius. **Aplos** ad **Deb. xi.** inquit de scriptis. lapidati sunt. scelerati sunt. in occasione gladii mortui sunt. **Circumstant** in melioribus et pellibus caprinis. egentibus. angustati. afflicti. quibus dignum non erat mundus. Et hi omnes testimonio fidei probati inveniuntur. **Istud** est efficacissimum testimonium exponere vitam suam ad confirmationem deorum suorum. **Na** ut dicit **Job. i.** Pelle pro pelle et cuncta que habet homo dabit pro anima sua. i. vitam servanda. Et hanc ipsam dederunt pro fidei attestatione. **Unde** martyr interpretatur testis. **Circa** quod etiam sunt tria consideranda. scilicet multitudo et varietas passionum. letitia sufferentia eorum et diuturna persecutio adversorum. **Tot** sunt martyres effecti pro fide christi (ut dicit hieronymus. in quodam epistola) quod non est dies pro toto anno. exceptis kalendis. ianuariam in qua non possit numerus ascribi quinque milium martyrum. **Cum** tamen hieronymus fuerit circa annos domini. cccc. Et nunc sumus in millesimo quodrigentesimo quinquagesimo quinto. **Nullum** autem genus tormentorum vel arbitror remansit intactum. **Petrus** deorsum crucifixus. **Andreas** in cruce erectus. **Bartholomeus** excoriatus.

Jacobo minor precipitatus et fullonis parvica erectus. **Joannes** in colium olei ferventis immensus. **Stephanus** lapidatus. **Clemens** in mari submersus. **Laurentius** exustus. **Blasius** pectinibus cardatus. **Ferretis**. **Sebastianus** sagittis confossus. **Ignacius** a leone profocatus. **Paulus** cum pluribus decapitatus. **Petrus** martyr gladio per latus transfixus. **Felicitas** filia filis machabeis septem passis sunt membris incisus in sartagine missis. **Et** plures martyria ipsa vicerunt supernaturaliter ut eis non noceret. **Quis** non obstupescat ad letitiam christianam martyrum. **Agatha** virgo gloriantur ibat ad carcerem. quasi ad epulas invitata. et in pentis aiebat. **Ego** ita delector in his. sicut qui audit bonum nuntium. vel videt amicum diu desideratum. **Exclamabat** tyburtius super prunas nudis plantis incedens. **Vidit** mihi super roseos flores ambulare in nomine domini nostri iesu christi. **Quis** non admiretur **Vincencium** in tormentum tyranno insultantem. **Daciano** qui regem quasi tribunal ultro ascendit et laeniat. visceribus patefactis dicebat. **Infelix** has epulas semper optavi et votis omnibus exoptavi etc. **Eufemia** virgo contra iudicem coquebat tanquam iniuriam passa. quod ipsa nobilissima in calcedonia civitate postponeret in tormentis. vel sibi periretur plus alijs. **In** passione mauricij et sociorum eius pia legitur prentio fuisse inter eos affectas quilibet ad mortem. alios querebat antecedere. **Le** nerrime et pulcherrime virgines que quodcumque aspectum solent horrere. inproterite steterunt ante reges et perfides eos confundentes et ridentes tormenta plurima sufferentes. **Unde** tanta leticia in corde. tanta audacia in ore et voce. tanta fortitudo in opere. nisi quod clare videbatur revelante divinitus glorie summa eis parata que fides fateat. **Non** una vice tantum. die. mense. vel anno talia suffererent. sed toto tempore vite sue ad ea parati erant. **Non** diuturnum martyrium est semper cum carne pugnare et de carne semper per virginitatem triumphare. eius desideria comprimendo. que multi fecerunt. et faciunt ad dei honorem fideliter. **Jeunare**. orare. sensus coercere. persecuciones pati. paupertatem. infirmitatem. ignominiam. exilium. deperditionem et in nullo deficere. nec odio vinci. sed pro malo bonum reddere. magna virtus et martyrius est. quod bonum christiani faciunt. quod totum est ad confirmationem fidei. **Doctrina** christiana hoc docet. mortificare sensus. coercere irascibilem. comare concupisibilem. regulare voluntatem. captivare intelligentiam. paratum quotidie esse ad mortem pro christo. **Et** intra huiusmodi aspera quanto maior fiebat persecutio fidei. tanto magis crevit numerus christianorum. **Si** machometus sartacenos et alios multos populos ad sui perfidiam et legem attraxit. **Non** mirum ut dicitur. **Quod** contra gentiles. quia lex illa tota carnalis et secundum sensum alitatem est. quare sunt populi proclives sequi.

Titulus Octauus

Sed lex christi et doctrina fidei tota spiritualis et difficilis seruari, et tamen magis divulgata et sparsa est quam perfidia sarracenorum.

Quartum quod .i.v.

probat veritatem fidei christiane est materia que proponitur credendo. fatetur enim de deo et dignitate et probabiliora et altiora quam quecumque secte vel perfidie. Unde Ambrosius. Et si alijs apostolis imperatur ut latent secreta sua, soli tamen petro dicitur Luce. v. Duc in altum, id est profundum discipulationum. Quid enim tam altum quam altitudinem diuinitatis veri dei filium scire, et promissiones diuine generationis assumere, quam licet mens nequeat humana plene rationis inuestigatione comprehendere, fidei tamen plenitudo complectitur. xxij. q. i. Non turbatur. Illi namque secte de deo male sentiunt, vel de dei potentia, dum non credunt ipsum suscitare posse mortua corpora nostra, vel suscipere carnem seu naturam nostram, ut pagani. Nos autem dicimus, quia non erit impossibile apud deum omne verbum Luce. i. Vel male sentiunt de dei sapientia et providentia. Dum non credunt curam habere precipue de humanis, ut epichuri. Nos vero credimus quoniam ipsi est cura de omnibus. Et primarime ut dicitur i. Petri. v. Ipse est cura de nobis. Vel male sentiunt quidam de bonitate dei, dum non credunt precere reuersis ad penitentiam vel punire peccatores. Nos autem firmiter tenemus, quia quacumque hora peccator conuersus fuerit et ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor, dicit dominus Ezechiel. xvij. Et ite dicit male dicit in ignem eternum etc. Math. xv. Sentit scilicet fides nostra probabiliora et que magis deceant creaturam rationalem. Nam fatetur hominem ad dei imaginem factum, Gen. i. Et ad similitudinem dei monet viuere secundum conditionem nostram, dicens ad eph. v. Estote imitatores dei. Et ad gloriam simile promittit puenire bene viuentem, id est Ioan. iij. Scimus cum apparuerit similes ei erimus. Sens iudeorum et machomeri sentiunt de deo et non probabilia. Nam gens iudeorum sperat solum affluentiam temporalium. Sens machomeri solas delicias corporales ex promissione legis, et multa committit que sunt contra omnem rationem et philosophiam moralem. Nil in doctrina fidei est contra philosophiam moralem, sed nec contra naturales, sed super naturales. Fides enim christiana ad maiorem perfectionem adducit quantum ad deum et quantum ad proximum, quod predicat ea que incutiunt timorem, ut penas inferni, excitat ad amorem ut per prima immensa beneficia redemptionis et alia. Quantum ad proximum, quod precipit sibi in necessitatibus subuenire. Omnes diligere etiam inimicos, superioribus obedire, nullum ledere et homini. Fatetur etiam

fides nostra altiora de deo et nobiliora. Dum non biles philosophi ut Aristoteles et plato in his que de deo noscibilia sunt, fidei nostre testimonium prebent ut circa hoc quod vna sit causa prima et eterna, quod summe potentie, sapientie et bonitatis. Unde quantum ad ista fides nostra ex intimis prebent sumpta est disciplina secundum Boetium. Fidei enim nostre attestatur vniuersitas creaturarum. Dum enim mundus ostendit vnum deum. Magnitudo potentiam, pulchritudo sapientiarum, bonitas et utilitas bonitatis. Primum attribuit patri, secundum filio, tertium spiritui sancto. Perpetuitas creaturarum attestatur dei eternitati. Omnis enim causa potior est suo effectu. Nulla enim secta seu perfidia habuit veros prophetas in omni genere rerum per visiones sensibiles vel ymaginarias, vel intelligibiles, nisi fides christiana. Habuerunt aliqui infideles phitonissas et diuinos, sed certe diabolica arte illa erant, et que frequenter in medatio inueniebantur sed fides christiana habuit semper veros prophetas. Et in veteri testamento apud iudeos, in quo erat vera fides de christo predicantes omnia christi mysteria que postea impleta sunt, ut patet in ps. Isa. Hier. Ezechiel. Danie. et aliorum. Sed in nouo testamento diuersis temporibus fuerunt prophete, nisi que autem in populo iudeorum amplius post prophetiam suam. Et sibi dici potest illud ps. cxvij. Mirabilia testimonia tua, etc. et multis alijs etc.

De effectibus fidei .i.vi.

dei seu utilitate que est multiplex et merito possit illud dici. Fides tua te saluum fecit Matt. ix. Et Lu. xvij. et in alijs locis. Saluat enim remouet a mala, adducendo bona, produciendo ad premia. Primo enim de mundo triumphat. Secundo in dyabolo triumphat. Tertio detrimenta euitat. Quarto purificationem aduocat. Quinto timorosiorem causat. Sexto conditionem dignificat. Septimo eruditum facit ordes. Octauo peccata facit miraculorum actioes. Nono adducit ad supernas retributioes. Quantum ad primum dicitur i. Ioan. v. Hec est victoria que vincit mundum, scilicet fides nostra, id est vincere facit que sunt in mundo, scilicet concupiscentiam carnis, id est uoluptates, concupiscentiam oculorum, id est diuitias et superbiam vite, dum videt dominum suum credendo crucifixum, pauperem et humillimum. Magna enim gloria est sequi regem factorem sui Aug. Omnia terrena contempsit homo christus ut ostendenda esse monstraret. Iudus secundum aug. in sermone duplicem actem contra milites christi producit, demulcet prosperis, terret aduersis. Sed per fidem nec extollit prosperis, considerando omnia habere a deo et amittere posse, precipue per elationem, ut patet in saule. Dauid. Ezechia et alijs. Nec deicit aduersis intelligendo a deo precedere que erare non potest, et omnia sibi ad perfectum cedere. Iudus ut dicit Ioan. i. eum non cognouit, et tunc est

Capitulū Primū

quia iudicat de rebus scdm sensum humanum
vt rōne naturalē. Et figurat p cynipēs quorū
plaga nō legit curata ero. viij. q. cynipēs em de
pbluere terre educi. argumenta sunt pborū. de
subtili et terreno sensu pdeūtia. q. oculum fidei
ledūt h aial vt dicit orige. corpus cui infederit
acerbissimo stimulo tenebat vt quē volantē q̄s
videre nō valet. sentiat stimulationē. Hoc ani
mal arti dyalēce pparat. que minutis et subri
libus hōz stimulis animas tenet. et callidita
te cauta circūuenit. vt deceptus nō videat vñd
deciat. **Hec** plaga nō curat. **Idola.** n. pborū
remanerūt cū ydola gentiū destructa fuerūt. vt
ait quidā. **Sed** fides dicit **Dñ** legit in hystoria
ecclesiastica q. i quoddā scilio quidā accursi
mus pbus infidelis a peritissimis doctoribus
nostris cū quibz disputabat vincit nō poterat
Tandē a quodā simplici et sancto viro cū quo
disputauit. dicendo solū illi simbulū fidei. et in
rogādo si ille crederet assensit oibus. et ouersus
est. Sic g saluat fides a pompis seculi. et sapiē
tia mūdāna aduerfis. **Secūdo** p fidē tempta
tiones dyaboli vincunt. eph. vi. **In** oibus su
mentes scūtū fidei in quo possitis oia tela mi
nici ignea extinguere. **Hoc** scūtū hz tres angu
los scz p̄mia eterna que psequit. vincēs suppli
cia perpetua. que meret si vincit. **Exēpla** sancto
rū qui vicerūt et quō. **Et** apoc. ij. et iij. ponit sep
tem modis qui vicerit ad insinuandū victoriā
septē viciorū. de quibz dyabolus temptat. **Si** ha
bueritis fidē ait christus. math. xviij. vt granū
sinapis. et diceris huic monti transi et transibit.
Diabolus est dyabolus supbia elatus. quez quis
facit transire a se et ab alijs in temptationibus
vt non succumbat p fidē verā. qñ scz est vt gra
nū sinapis videlicet parua humilitate. tenax sta
bilitate. callida charitate. **Sed** lucas dicit loco
montis. si diceretis arbori huic moro eradica
re et trasplantare. fiet. **Morus** vt exponit amb.
significat dyabolū. qz sicut mori nascunt albe et
ex calore nigrescūt. ita dyabolus creat⁹ est inno
cēs. sed calore ambicōis effectus est niger et vi
tiosus. **Petrus** etiā in cano. i. **Aduersarius** ve
ster dyabolus tāq̄ leo rugiēs et cui resistite for
tes in fide. **Terno** p fidez euadit quis multa
mala vt infructuositatē spūlem. **Ad** heb. xi. si
ne fide impossibile est deo placere **Qui** aut nō
placet deo nō pōt mereri p aliquod opus suū
etiā de genere bonoz. **Quinimo** vt dicit ad ro.
Omne qd nō est ex fide peccatū est. i. scdm glo.
aug **Omne** acno infidelīū peccatū est. **Quod**
tñ scdm. b. th. se. se. nō est intelligendū simpli
citer de omni actione. **Quia** in his q faciūt infi
deles ex instinctu nature vel de genere bonoz
vt elemosinā scdm dictamē rōnis. vel dando
indigentibz ex compassione nō peccant. sed de
illis opibus que pcedūt ex infidelitate sua. pu

ta. p seruandis mandatis sue legis. vt ieiunari
to ipibus et modis put mādat lex machomeri
Seruādo sabbatū vt faciunt iu dei et alia festa
sorū et ceremonias. tūc peccant et mortaliter.
Del intelligit omnis vita eoz negatiue. i. sine
merito. **Per** fidē etiā est capax quis sacramen
toz ecclesie p que euitant multa mala spūalia
et temporalia. **Per** fidem etiā informē est carax
suffragioz ecclesie. **Et** si nō eo modo sicut hñs
fidem viuam. tamen aliq modo. **Non** etiā dia
bolus potest ita nocere fidelibz. etiā malis qui
sunt intra ecclesiam numero tm. sicut infidelis
bus et excoicatis. **Per** fidem etiā inuitant mul
ta mala temporalia et spūalia. **Per** fidē abrahā
eruit de vr. i. igne caldeoꝝ ille sua. **Cum** em nō
vellet ignem adorare quē caldei deū dicebant.
vt experiret virtutem dei sui. miserūt ipm in ig
nem. sed nō recepit lesionē. **Aram** hō german⁹
eius et pater sare et loth illic missus quia defecit
in fide combustus est. **Ad** heb. xi. **Sancti** p fidē
extinuerunt impetū ignis. vt ananias cū sochs
in fornace. **Et** vincunt bella ex merito fidei et
christiane religionis gratia excellens belloꝝ
actū pspiritaris euenit greg. xij. q. v. si nō. **Ad**
heb. xi. p fidē vicerūt regna vt patz in iosue et
in caralo magno. **Quarto** quo ad bona que
predunt purificationē facit act. ro. **Fide** purifi
cans corda eoz. **Et** magdalene post remissionē
peccatoꝝ sibi a christo nunciata dicitur fuit. **Fi**
des tua te saluam fecit luc. viij. scz purgationem
faciēs peccatoꝝ. **Hūc** autē effectū quō fides p
ducit. b. th. se. se. q. vij. sic declarat. **Impiritas**
vniuscuiusq̄ rei in hoc consistit. q. rebz viltioribz
immiscet. **Non** enim dicitur argentum
impurū ex hoc q. auro immiscetur p quod meli
us redditur. sed ex pmixtione stanni vel plum
bi. **Manifestū** est aut q. creatura rōnalis est di
gnior omibz rebz corpālibz et temporalibus et
ideo impura redditur ex hoc. q. temporalibus
se subicit. p amorem. et per hoc inficit peccato a
qua impuritate purificatur p contrarium mo
tum. dñ scz tendit in id quod est supra se scz in
deū. in quo quidē motu principū est fides. **Ac**
cedentem em ad deū oportet credere quia est.
Ad heb. xi. **Et** ideo primū purificationis pri
cipiū cordis est fides. que si perficiatur per cha
ritatem formatā. perfectam purificationem fac
it. **Informis** autem excludit impuritates et erroris
Quinto fides causat timorem. **Unde** dicit
Iacobi. ij. demones credūt et contremiscūt. qd
sic declarat. b. th. secunda secunde. q. vij. timor
est quidam motus appetitiue hūris. **Omni** au
tem appetitiuoꝝ motuum principium est bo
num vel malū apprehensum. vnde oportet q. ti
moris et omniū appetitiuoꝝ motui sit princi
pium aliqua apprehensio. **Per** fidem autē fit in
nobis quedā apprehensio de quibusdam malis

Titulus Octauus

penalibus, que secundum diuinum iudicium a deo inferuntur. Et per hunc modum fides est causa alicuius timoris quo quis timet puniri a deo. quod est timor seruilis. Et etiam fides causa timoris filialis, quod quis timet separari a deo, vel quo quis refugit deo se comparare, reuerendo ipsum in quantum per fidem hanc estimationem habemus de ipso quod sit quiddam immensum et altissimum bonum, a quo separari est pessimum, et cui velle equari est malum, sed primi timoris, scilicet seruilis causa est fides informis et secundum, scilicet filialis causa est fides formata, que per charitatem facit hominem deo adherere et ei subici. **I**ntra autem bona sequuntur ex timore, quia qui timet deum facit bona etc. **S**exto fides dignificat conditionem humanam. Nam facit animam sponsam dei, iuxta illud osee, quod. Desponsabo te mihi in fide, utique magna dignitas hec est. **V**nde beata agatha dicebat. **I**psi sum desponsata cui angeli seruiunt etc. quod ad cor. xi. Respondi vos uni viro etc. **F**ac animam filiam dei patris per adoptionem, iob. i. **D**ixit eis praterem filios dei fieri hiis qui credunt in nomine eius. **I**psa animam ordinat iusticia quod secundum philosophum est omnis virtus, apostolus ad rom. iij. **I**usticia dei per fidem. **E**t. v. c. **I**ustificati ex fide. **V**bi sancta fides non est, non potest esse iusticia, quia iustus ex fide vivit. **A**ug. xij. q. i. hec tria pertinent ad dignitatem, ponit beatus thomas in expositione primi tituli decretalium. **C**redidit abraham deo et reputatum est ei ad iusticiam. **S**eptimo facit exaudire orationes iaco. i. **P**ostulet autem in fide nihil hesitans. **E**t marci. xi. **O**mnia quecumque orantes petitis credite quia accipietis, et fiet vobis. **E**xemplum in alexandro magno malo qui ex fide fecit coniungi duos montes in simul, ut non possent capriuari israelire inde exire, ut tangit glo. prime ad cor. xij. super illud, si habuero omnem fidem. **O**ctavo fidei ascribuntur miracula per. **O**mnia opera eius scilicet miraculosa in fide. **A**d heb. xi. **P**er fidem obdurauerunt ora leonum etc. accepit mulieres de resurrectione mortuos suos, ut patet de filio Jude et sunamitis in. iij. r. uij. reg. et christus **M**atth. viij. **S**icut credidisti, fiat tibi, et marci vlt. **S**igna autem eos qui crediderit hec sequentur etc. **N**ono dat vitam abachuc. ij. **I**ustus meus et fiet vivit, ad gal. ij. **O**x nunc vivo, in fide vivo filius dei, vita scilicet gratia postea vita glorie. **H**inc etiam effectum ponit, b. thomas, super primo titulo, de re. iol. vi. **Q**ui credit in eum habet vitam eternam, habendo, scilicet fidem viuam, id est cum gratia quod inducit ad opera bona, et per gratiam dicit beata, quicumque ab unitate fidei quomodolibet se ipsos segregant, nec tales peccatorum vinculos absolui, nec ianuam possunt regni celestis ingredi, xxij. q. i. **F**ides autem sine operibus mortua est iaco. ij. **S**icut animal quomodo nobile est viuum, tanto abominabilius cum est mortuum ut patet in hie. **I**ta quomodo fides est nobilior cum est viuua, tanto vitupabilior christianus ex fide

mortua, et dignior maiori pena propter maiorem ingratitude. **E**xemplum in vitalpatru de b. mariano quod interrogauit caluariam cadaueris pagani. **S**i in inferno erant alij inferiores etc.

De habitu fidei et eius quidditate. **Q**uestio. ij.

De habitu fidei. **E**t primo de diffinitione fidei et eius declaratione. **A**postolus ad heb. xi. sic diffinit fidem que diffinitio perfectissima est. **F**ides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium. **I**n qua diffinitio apostolus tria tangit, scilicet fidem dei obiectum vel intuitum obiectum, vel premium, inritum attingendi modum. **P**rimo tangit obiectum fidei cum dicit sperandarum rerum. **N**am obiectum fidei est prima veritas ut non visa, quod pertinet ad rationem rei sperate, secundum illud ad Ro. viij. **Q**uod non videmus speramus. **V**eritate autem videre, est ipas habere. **N**on autem sperat aliquis quod iam habet, sed spes est de eo quod nondum habet. **S**ecundo tangit obiectum vel premium intuitum cum dicit fides est substantia. **S**icut primum enim in quolibet genere continens in se aliam virtutem dicit esse substantiam illorum, sic fides. **N**am prima inchoatio rerum sperandarum in nobis est per assensum fidei que virtualiter continet in se omnes res sperandas. **T**ertio tangit modum attingendi obiectum cum dicit, argumentum non apparentium. **E**t dicitur hic argumentum, vel firma inlexio intellectus per fidem ad veritatem non apparentem, vel coniunctio intellectus eo quod intellectus credentis ex auctoritate diuina vincit ad assentiendum his que non videntur vel certitudo, eo quod fides dubitationem tollat. **N**am ubi est dubitatio non potest esse fides. **N**el potest sic diuidi diffinitio huius. **F**ides tria habet. **A**spicit, efficit, et refertur. **P**rimo quidem aspicit, scilicet primam veritatem non habitam sed sperandam. **V**nde dicit sperandarum rerum. **E**fficit secundo fides, id est causa est faciens res sperandas quod esse in nobis, vnde dicit suba quod sic substantia est causa suorum accidentium, ita fides causa est consequendi bona sperata. **T**ertio fides refertur seu allicit, vnde dicit argumentum, id est certitudo assentiendo his que non apparent, et hic est meritum, et laus fidei, si certe et indubitanter creditur quod non videtur. **B**eatus autem thomas, volens verba apostoli ad formam diffinitionis reducere clara sic dicit. **F**ides est habitus mentis, qua inchoatur vita eterna in nobis, facient intellectum assentire non apparentibus secundum scilicet de. q. viij. **B**aynerius.

Pro maiori declaratione. **Q**uestio. i.

Ratio supradicte diffinitionis nota sunt quatuor. **P**rimum quod per predictam diffinitionem distinguitur fides ab omnibus que pertinent ad intellectum. **E**t primo ab opinione, suspitione, et dubitatione, per quod dicitur

Capitulū secundum

argumentū. **N**ā p̄ hęc tria intellectus nō firmiter inhxret alicui. p̄ dubitationē nō magis tenet ad vnā prem̄ q̄ ad alterā. Per opinionē et si declinet fortiter ad vnā prem̄ tñ cū formidie de opposito. Per suspitionē leuiter declinat ad vnā prem̄. Sed p̄ fidem firmiter inhxret credētibz sine h̄sitatione. **E**x h̄ autē q̄ dicit̄ in d̄ffinitione non apparentiū d̄stinguūt fides ab intellectu. q̄ est de principijs p̄ se notis. et scientia que est de cōclusionibz p̄ demonstrationē acq̄isitis. p̄ que aliquid intellectui fit apparētē cuius non est fides. **E**t p̄ hęc q̄ dicit̄ sperandarū rez substantia d̄stinguūt a fide cōiter sumpta. que est etiā de humanis vt cum quis firmiter credit parentes suos estera lē et talem. **S**c̄do vero est qd̄ dicit̄ fides rez sperandarū substantia potius q̄ diligendarū. **E**t eo q̄ dilectio p̄t esse p̄ntiū et absentiuū visoz et nō visoz. Sed spes est tñ de absentibz et nō visis. de quibz etiā ē fides quia et si videant̄ ea q̄ sunt fidei aliq̄ modo. scz vt credenda. nō tñ oculo corpali vel intellectuāli demōstratiue. **T**ertiuū cōsiderandū est q̄ argumentū ex app̄is principijs rei facit rē apparētē. Sed argumentū sumptū ex auctē diuina nō facit rem apparētē. et tale argumentū ponit̄ m̄ ista d̄ffinitōe. **U**bi sciendū q̄ argumentū dicit̄ quadrupl̄. **P**rimo breuis enarratio subsequētiū. **D**el breuis collectio materie totū libri sūt sumptē. **E**t sic sumit̄ in biblia vbi p̄logi libroz dicunt̄ aliq̄n̄ argumenta. **S**c̄do argumentū dicit̄ ostensio vel māifestatio s̄m̄ illud. iob. iij. **Q**is qui male agit odit lucē. et nō venit ad lucē vt n̄ arguant̄ opa. **T**ertio dicit̄ argumentū rō vel sillogism̄ rei dubie faciēs fidē. et h̄ modo sumit̄ in logicis. s̄ in thzologicis ecōtra. fides facit argumentū seu rōnē. **A**liq̄n̄ etiā dicit̄ mediū in q̄ stat virtus sillogismi seu p̄ quod aliquid p̄bat̄ et sic sumit̄ in glo. decretoz. **Q**uarto de argumentū certitudo ex qua anim̄ mouet̄ in aliquid. et sic fides dicit̄ argumentū. **Q**uartū h̄o est q̄ ali qua h̄nt certitudinē ex alijs sicut cōclusiones ex principijs. sic ex articulis fidei quedā sequunt̄ ex articulo. vt quia deus est iustus reddet vn̄is cuius s̄m̄ opa sua. qdā vero h̄nt certitudinē ex semetip̄is. **E**t hęc sunt tribz modis. **N**ā quedā h̄nt certitudinē rōe euidētie. sicut principia q̄ sunt p̄ se nota. vt de quolibet est affirmatio vel negatio. **S**c̄do quedā sunt q̄ h̄nt certitudinē ex informatōe sciētie. **E**t hęc est certitudo fidei siue formate siue informis. **C**ū enī prima veritas fidē inspirat. sic sciām inflāmat vt sic ali quis cogit̄ ip̄a euidētia cōsentire isti veritati. om̄e totū est maius sua pre. ita cogit̄ assentire his que sunt fidei. **I**tē p̄ habitū infusum fidei ip̄a informatōe sciē artatur et cogitur assentire p̄ie veritati p̄pter se. **N**ō sic negare h̄. **O**m̄e totū est maius sua pre. est s̄ suā sciām. **I**ta ne-

gare articulū fidei est s̄ suā sciām. **T**ertio q̄dam h̄nt certitudinē sensus seu experientie que certitudo est p̄ modū gustus et tactus. **E**t talis certitudo est i virtutibz respectu suoz obiectoz. **E**t in fide formata respectu credibiliz p̄ie veritatis rayne. **E**t nota q̄ nō solū ita debet qui libet firmiter credere ea q̄ sunt fidei extra de lūma tri. et si. ca. **N**os firmiter credim̄ et nullatenus dubitam̄. **S**ed etiā credere q̄ extra hū fidē in q̄cunqz alia secta saluari nō p̄t. **U**nde extra de fide ca. dicit̄ in. c. i. **O**na est fideiū vniuersalis eccia extra quā nullus omino saluat̄. **E**t in h̄ figurā oēs q̄ repti sūt extra archā. **N**oe perierunt diluuiō. xxiij. q. i. quia ex sola.

Fidem esse priorem .ij. II

alijs virtutibz quadruplici p̄bat̄ scz rōe. diuisione auctē. et similitudine. **P**rimo rōe. **S**icut cognitio p̄cedit affectionē. qz nihil diligit nisi cognitū s̄m̄ Aug. sed fides est in cognitōe. ceterē autē virtutes in affectōe consistūt. q̄ fides est alijs virtutibz prior. **I**tē spes nō p̄t haberi de britudie nisi credat̄ possibile qz impossibile sub spe n̄ cadit. **C**redat̄ autē esse possibile beatitudinē h̄re p̄ fidē ergo fides causat̄ spem. **D**olitas etiā nō p̄test deū amare quod p̄tinet ad charitatē. nisi itellectus rectā fidē habeat̄ circa ip̄m. q̄ fides causat̄ charitatē et est prior ea. **S**c̄do p̄bat̄ h̄ diuisione sic sc̄dm̄ aug. in sermōe. q̄ttuor modis ē aliq̄ quid prius altero. **P**rimo eternitate. et sic solus deus p̄cedit om̄ia. **S**c̄do tpe vt flos fructum p̄cedit. et sic fides nō est prior alijs virtutibz infinitis. eo q̄ om̄es virtutes diuinitus simul infinitū. **T**ertio aliquid est prius altero vel ex p̄fectione vel electōe. vt fructus p̄cedit florem et forma est prior materia ordine p̄fectōis. et p̄fectū imp̄fecto. et actus potentia. **E**t h̄ modo fides nō est prior. sed charitas est prior fide et spe eo q̄ fides et spes p̄ficiunt̄ et formant̄ p̄ charitatem. **Q**uarto modo est aliq̄d prius altero origine. sicut sonus p̄cedit cantū et lux splendorē. **E**t hoc modo fides p̄cedit spem et charitatem. sicut materia p̄cedit formā. potētia actū imp̄fectus p̄fectū. **T**ertio p̄bat̄ h̄ auctē. **N**āz ap̄s ad hebreozum. xi. dicit̄. **E**x fides est substantia sperandarum rerum. sed substantia. habet rationē prem̄. q̄ fides est prima inter virtutes. **Q**uarto similitudine fundamēti sic p̄batur **F**undamētū materialiter loquendo est prius alijs q̄ntū ad ordinem. quia p̄cedit alias pres. **I**tē q̄ntū ad virtutē. quia fundamētū sustinet edificium totū. qz virtutibz p̄ similitudinē reperitur in fide rayne. **H**inc et greg. dicit̄. i. q. i. **C**ū paulus dicat̄. **F**undamētū aliud nemo potest ponere p̄ter id qd̄ positū est. quod est christus iesus. i. fides christi. **C**ōsequēter p̄bat̄. qz vbi christus nō ē fundamētū. nullū boni opis superest edificium.

Titulus Octauus

Fides fuit in an .§.III

gelis ante confirmationem vel lapsum. et in hodie ante peccatum quod sic probatur. b. th. se. se. q. v. Cum fides secundum apostolum sit argumentum non apparentium. Et secundum Augustinum de his que non videntur. Illa sola manifestatio excludit rationem fidei per quam apparet et clare videtur id. de quo principaliter est fides. Principale autem obiectum fidei est virtus prima. id est deus cuius visio clara facit beatos et succedit fidei. Cum autem angelus ante confirmationem et homo ante lapsum non haberet illam beatitudinem quam videtur deus per essentiam. manifestum est quod non habuerunt sic manifestam cognitionem. quod excluderet rationem fidei. Si autem non habuissent fidem. non esse non potuissent. nisi quia penitus erat eis ignotum id de quo est fides. Sed est hic considerandum. quod in obiecto fidei aliquid est ibi quasi formale. et aliquid quasi materiale. Et formale quidem est veritas prima. super omnem naturalem cognitionem creature extrinsecam. Et quoniam ad hoc fides est in omnibus contra habitum cognitionem de deo beatitudinem non deum adeptam. et in angelis ante confirmationem. Materiale est id quod proponitur credendum que sunt multa. quia omnes articuli et que sequuntur ex illis. Et hinc quedam sunt credita ab uno que sunt scita ab alio etiam in presenti. Ut quod deus sit vnus et summe bonus et creator omnium rerum et hominum. Et quoniam ad ista dici potest quod angelus ante confirmationem et homo ante peccatum que ad quedam mysteria de diuinis habuit visionem non fidem. de quibus nos habemus fidem. Et secundum istum modum potest saluari opinio dicentium. quod non habuerunt fidem propter manifestam contemplationem quam habebant de diuinis. In demonibus quoque est fides. Fuit illud iacobus. Demones credunt et tremiscunt. Sunt autem fidei ex hoc quod intellectus eorum conuincitur ad hoc quod iudicet esse credendum his que dicuntur de deo. licet non concantur per euidenciam rei. sicut nunc si aliquis propheta pronuntiaret in nomine domini aliquid futurum. et adhiberet signum mortuum suscitandum. et hoc signo vinceret intellectum videns. ut cognosceret manifeste hoc a deo dici qui non mentitur. licet illud futurum quod predicat in se euidentem non esset. unde ratio fidei non tolleret in eo. Sic demones videntes multa manifesta indicia per miracula vera. et alios modos ex quibus percipiunt doctrinam ecclesie esse a deo. quibus ipsi ipsas res quas docet ecclesia non vident. puta deum esse trinum et unum et hominum. et hoc ei credere non merentur. quia credere est meritorium in quantum voluntas mouet intellectum ad assentiendum deum credibilibus ex ordine quia scilicet vult deo subiacere in his que iubet credi. etiam si clare non videat illa miracula. Sed demones non sponte credunt sed coacti signis. et ex perspicacitate intellectus naturalis. et hoc eis displicet quod signa sint ita euidentia quod cogant credere. In hereticis qui discredunt in vno articulo. licet in alijs non errant. non est fides

nec formata nec informis. huius ratio est secundum be. th. se. se. q. v. Quia sublata ratione formali obiecti fidei. fides remanere non potest sicut in alijs habitibus. sicut etiam remota luce visio esse non potest. Obiectum autem fidei formale. est veritas prima secundum quod manifestatur in sacris scripturis et doctrina ecclesie. Non quicquam non inheret sicut infallibili et diuine regule doctrine ecclesie. que precedit ex veritate prima in sacris scripturis manifestata. ille non habet habitum fidei. sed ea que sunt fidei alio modo tenet que per fidem. manifestum est autem quod ille qui inheret doctrine ecclesie sicut infallibili regule. omnibus assentit que ecclesia docet. Alioquin si de his que ecclesia docet que vult tenere et que vult non tenere. non inheret doctrine ecclesie sicut infallibili regule. sed proprie voluntati. Et sic manifestum est quod hereticus qui pertinaciter discredat vnum articulum fidei non est parus sequi in omnibus doctrinam ecclesie. si enim non pertinaciter discredat vnum articulum iam non est hereticus. sed solum errans. Hereticus ergo qui discredat vnum articulum fidei non habet. de alijs etiam articulis fidei non habet. sed opinionem quandam secundum propriam voluntatem.

Fides est una et .§.III

catolica et vera. Quoniam ad primum dicit apostolus ad epistolam uero. vnus deus. vna fides. Et de vna triplex. vno modo in quantum sumitur per habitum que credimus. Sic. non est vna specie. sed differens numero in diuersis fidelibus sicut omnes homines participatione speciei humane. sunt vnus homo sed numero multi. Cum enim obiectum formale fidei sit veritas prima. cui inherendo credimus. quicquid sub fide continetur. Ideo sicut veritas prima est vna. scilicet deus. ita et fides. Secundo modo in quantum sumitur per eo quod creditur quod est obiectum materiale. Et sic etiam dicitur vna. quia idem est quod creditur ab omnibus. et si sint diuersa credibilia que contra creduntur. ab omnibus tamen reducuntur ad vnum. Quoniam enim credantur aliqua temporaliter facta ad fidem. pertinent in ordine ad veritatem primam que est quid eternum. be. th. se. se. q. v. Potest etiam dici vna quia ad vnum verum finem dirigit qui est deus ad ipsum possidendum. Dicitur autem catholica in symbolo Athanasio. Hec est fides catholica etc. Et in titulo. de sum. trini. et fide catho. ubi dicit. be. th. in expositione ipsius tituli et primi capituli. quod catholica dicitur vniuersalis. Dicitur autem vniuersalis. tum propter vniuersarum precepta regularum tum quia eius cultus per omnes pene mundi terminos emanauit. Hereticorum autem errores sub certis angulis terrarum includunt. be. th. vel etiam quia sola de vniuersali bono. id est deo recta tradit. et vniuersa vitia vitare docet. et vniuersas virtutes amplecti. Dicitur autem vera. quia ita veraciter predicat ut falsitatem continere non possit

Capitulū Tertium

Quod ita probat. b. th. se. se. q. i. Nil subest alicui potentie vel actui, nisi mediante ratione formali obiecti. Sicut color nō potest videri nisi p lumen, nec conclusio sciri nisi p mediū demonstrationis. Sed vt dictū est ratō formalis obiecti fidei est veritas prima. Nō nil potest cadere sub fide nisi in q̄tū stat sub veritate prima sub qua nullū falsum stare potest, sicut nec non ens sub ente, nec malū sub bonitate. Et id ē. Fides autē hęc, scz vna catholica et vera, est fides ecclesie romane, vnde amb. de cypriano ait. Nec vllam putauit verā nisi vere fidei gratiam. hoc est in romana ecclesia. Nec putauit fitem esse in scismate. Et eni cū ppter ecclesiam christus passus sit, et corpus eius sit ecclesia, nō videt ab his fides ex p̄tē christo, a quibz euacuatur christi passio atq; distrahif. scz p scisma xruū, q. i. aduocauit. Item, q. e. c. b. est fides. Et si quis obijceret, q̄ pōt quis adorare hostiā nō consecratā quia sacerdos nō cōsecrauit vt ille estimat. Et sic credit ibi esse christus et nō est. q̄ fidei pōt subesse falsum. Rñdet. b. th. vbi sup q̄ fides credentis nō refertur ad has spēs vel illas panis, sed ad b̄ q̄ verum corpus christi sit sub speciebus panis sensibilis, qñ recte fuerit cōsecratum. Vnde si non est recte consecratum fidei non subest falsum.

Fides autē in intel

lectu vt in subiecto p̄prie et principaliter cōsistit secundario in voluntate q̄rūm ad actum eius Quod sic declarat. b. th. se. se. q. iij. Credere q̄ dem actus fidei est actus intellectus, secundū q̄ mouet a voluntate ad assentiendū. Procedit ergo huius actus et ab intellectu, et a voluntate quoz vterq; natiū est p̄fici p̄ habitū. Et ideo oportet q̄ rā in intellectu q̄ in voluntate sit alius quā habitus si debeat actus fidei esse p̄fectus. hinc etiā ad b̄ q̄ actus cōcupiscibilis sit p̄fectus, oportet q̄ sit habitus prudentie in rōne et habitus temperantie in cōcupiscibili. Nam ad p̄fectionē actus qui ex duobus principijs actiuis p̄cedit requirit q̄ vtrumq; actiuoz principium sit p̄fectus. Non eni potest bene secari nisi et secans habeat artem, et terra sit bene disposita ad secandum. Dispositio autē ad bene agendū in illis potentijs anime que se habēt ad opposita, est habitus. Et ideo oportet q̄ actus p̄cedens ex his duobus potentijs talibus sit p̄fectus, habitu aliquo p̄existente in vtraq; potentiaz. Et quia credere est immediatus actus intellectus, quia obiectum huius actus est vtz quod p̄prie pertinet ad intellectū, ideo oportet q̄ fides que est p̄prium principium huius actus, sicut in intellectu vt in subiecto. Dicit autē ab aug. q̄ fides est in credentiū voluntate, in q̄tū actus eius mouet ex imperio voluntatis ad assentiendū credibilibz

Itē nota scdm. b. th. vbi sup q̄ charitas dicit forma fidei, nō quod sit forma intrinseca que dat esse rei, sed in q̄tū informat actus eius, scz credere vt sic operetur et mereatur. Et ad b̄ facit quod habet de peni. di. ij. s. Item dñs. Amē et. Nil em̄ phibet vnū actū a diuersis habitibus informari. Item scdm. b. th. vbi supra. Fides informis, i. sine charitate, et formata, i. cū charitate, nō sunt diuersi habitus quoz vno adueniente, alter qui prius erat in anima corrupat vt quidā dixerūt. Nec etiā q̄ ambo sint simul in habēte p̄us fidē informē, et postea formatam vt alij dixerūt, sed ē vnū et idē habitus nō diuersi. Ratio quia habitus diuersificat scdm id qd per se p̄tinet ad habitū. Fides cū sit p̄fectio intellectus, id p̄ se p̄tinet ad fidē, quod p̄ se p̄tinet ad intellectū, quod autē p̄tinet ad voluntatē nō p̄ se p̄tinet ad fidem, ita q̄ p̄ b̄ possit diuersificari habitus fidei. Distinctio autē fidei informis et formate, est scdm id quod p̄tinet ad voluntatē, i. scdm charitatē. Et autē grā adueniens in eo qui h̄ fidem informē nō cau et habitum fidei, p̄ accidens est p̄pter dispositionē subiecti quia scz iam habet fidem, sed quia informē h̄, format et p̄ficit eā. Sicut cōtrario scdm peccatū mortale, quod quis cōmittit, nō tollit grā, cū tñ omne mortale de se tollat eā. Et ratio est, quia iam amiserat per primum.

Actus fidei est triplex.

Capit. iij.

De actu fidei nota

Actus fidei est triplex, scz voluntaria cordis assensio, publica oris cōfessio, salutifera mortis susceptio. Primus ergo actus fidei est voluntaria cordis assensio dicēte ap̄to ad ro. x. Corde credit ad iusticiam. Quod exponitur tripliciter. Primo sic. Vere credere dat salutem, eo q̄ dat iusticiam que est causa salutis. Secundo sic. Corde creditur ad iusticiam, i. per fidem cordis iustificatur aliquis, vt scilicet fiat de peccatore iustus. Tertio modo sic. Corde creditur et, i. voluntarie creditur, quia cetera potest homo non volens, credere autem non potest nisi volens. Et diffiniens augu. quid sit credere dicit, q̄ nil aliud est q̄ cum assensione cogitare. Pro cuius intellectu sex notari possunt. Primus est quid sit assensus et quid consensus. Secundo vbi hęc duo assentire scilicet et dissentire inueniuntur. Tertio quid sit cogitare, et quod modis dicit. Quarto quis sit ordo inter cogitare et assentire et cōuerso. Quinto q̄ fides cōsistit media inter duas cogitationes. Sexto q̄ assentire veritati contingit tribus modis. Quantum ad primum nota q̄ assensus dicitur determinatio cognitionis ad aliquid, quam cognitionem vel determinationem cognitionis aliquid nō p̄tinet

Titulus Octauus

cedit. **C**onsensus vero dicitur determinatio voluntatis ad unum, qui presupponit cognitionem cum qua simul sentit, dum in illud tendit quod ratio bonum iudicet, ita quod assentire dicitur esse intellectus consentire voluntatis. **h**ec. b. t. p. se. se. q. ij. et in iij. sen. **Q**uanti ad secundum sciendum, quod cum sit triplex operatio intellectus, scilicet simpliciter seu incompletorum apprehensio. **S**ecunda oppositio et diuisio scilicet per affirmatos et negatos. **T**ertia argumentatio, scilicet de uno in aliud discursus. **A**ssentire et dissentire circa fidem non reperit in prima operatione intellectus, sed in secunda, eo quod fides habet assensum qui est determinata acceptatio alterius partis traditionis. **Q**ui enim assentit intellectum ad alteram partem traditionis determinat. **Q**uanti ad tertium, scilicet quid sit cogitare, non quod potest sumi tripliciter. **U**no modo coniter per qualiter actuali consideratione intellectus, sicut accipit augustinus in xiiij. et trini. **S**ecundo modo sumitur per actuali consideratione intellectus, que est cum quadam inquisitione animi deliberantis, non dum perfecti per plenam visionem vel certitudinem veritatis, sicut accipit augustinus in xv. et trini. **T**ertio modo sumitur per actu virtutis cogitariue. **I**n proposito sumitur secundo modo. **I**mportat enim discursum rationis cogitatio, quia cogitare est simul cogitare. **h**ec. b. t. p. se. se. q. ij. quod est intellectus se habeat ad cogitationem et assensum nunc declarandum. **Q**uanti ad quartum quod dicitur. **S**ic ordo inter cogitare et assentire. **N**ota quadruplicem modum. **P**rimus aliqui assensus est sine cogitatione ut patet in intelligente sine respectu principiorum, quorum est intellectus. **I**ntelligens enim assensum habet sine cogitatione, id est discursu, quia statim probat ipsa audita scilicet principia secundum verum. **A**liqui cogitatio est causa assensus ut in sciente. **N**am sciens et cogitationem et assensum habet, sed non cogitationem cum assensu, sed cogitationem ante assensum, discurret enim mente ratiocinando, et inuenta ratione qua concludit assentit. **D**ubitans nihil habet de assensu, sed cogitationem solum, quod in neutram partem declinat, discurret tamen ratione. **S**uspiciens est, qui habet cogitationem absque firma assensione, in vna tamen parte declinat magis quam in alia aliquo leui signo. **N**esciens neque assensum neque cogitationem habet. **A**liqui cogitatio est sine assensu perfecto, ut in opinante. **N**am opinans habet cogitationem discurrens ratiocinando, sed non habet perfectum assensum, cum habeat formidinem de opposito, et si fortiter declinet ad vnam partem, aliqui assensus est simul et cogitatio ut in credente. **N**am credens habet simul assensum firmiter inherendo et cogitationem discurrendo ratione post assensum qua ostendit tali veritati firmiter inherendum ut magis intelligat, et si non clare seu demonstratiue videat **h**ec. b. t. p. se. se. q. ij. et in iij. sen. **Q**uanti ad quintum nota quod fides consistit media inter duas cogitationes, quarum vna voluntatem inclinatur ad credendum.

et hęc cogitatio preedit fidem. **A**lia cogitatio tendit ad intellectum eorum que iam creditur, **h**ec. b. t. p. in. iij. sen. **Q**uanti ad sextum nota, quod tribus modis assentire dicitur. **P**rimo quod sic assentiendi apparet et iste est assensus opinantis, qui habet formidinem ex parte assentiendi sed apparentiam ex parte rei cui assentit. **S**ecundo assentit quis veritati alicui, quod sicut videtur esse secundum veritatem, et iste est assensus scientis qui habet securitatem ex parte assentiendi et euidenciam ex parte eius cui assentit. **T**ertio modo assentit quis veritati, non quod ita videtur esse, sed clare, sed quod habet idoneum testimonium. **E**t sic est assensus fidei, qui habet securitatem ex parte assentiendi, qui non dubitat, sed est certus, et perfectus et euidenciam ex parte rei cui assentit. **E**t vere est medium inter scire et opinari, et de vtroque participat et a quolibet differt. **N**am cum scientia participat fides per securitatem, sed differt quod non habet euidenciam, et cum opinione participat pro defectu rei ex parte cui assentit. **S**ed differt ab ea, quia habet certitudinem non formidinem de opposito. **h**ec. b. t. p. se. se. q. ij. si quis, n. dubitaret pro sumendo dubitationem non esset fidelis. **N**on dicitur extra de heret. c. i. **D**ubius in fide est infidelis. **E**t signant dicitur est pro re, quod large sumendo per omni motu dubitationis, sicut qui temptat de his que sunt fidei, alii quis cum non assentit voluntarie tali dubitationi sed habet displicentiam non est infidelis.

Sciendum est etiam .§. I.

quod actus fidei interior dicitur tribus modis secundum magis sententiam in. iij. di. xiiij. **C**redere deum, credere deo, et credere in deum. **H**ęc distinctio originaliter est Augustini super iohannem. **H**ęc autem tria secundum b. t. p. se. se. q. ij. et in iij. sen. non sunt diuersi actus fidei, sed vnus et idem actus completus fidei habens diuersos actus fidei sed vnus est actus completus habens diuersas relationes ad fidei obiectum. **O**biectum autem fidei est quod creditur, quod potest dici esse ens cogitabile supra rationem, primum cui propter se datur assensus. **E**t in hoc quod dicitur super rationem separat ab his quorum est credulitas secundum rationem ut in principis scientiarum. **I**n hoc quod dicitur primum separatur ab his que sunt creature. **I**n hoc quod dicitur, cui datur assensus propter se, separatur ab illa cognitione que est per viam rationis. **P**rimo ergo credere deum est actus fidei, secundum quod intellectus determinatur ad vnum. **N**am obiectum fidei est deus secundum quod in se consideratur, vel aliquid circa ipsum vel ab ipso. **Q**uauis deum esse simpliciter possit demonstrari, tamen deum esse trinum et vnum et alia huiusmodi secundum quod est actus fidei, scilicet credere deum, demonstrari non potest. **S**ecundo credere deo est actus fidei secundum quod ratio inclinatur voluntatem ad assentiendum deo. **R**atio autem quare voluntas inclinatur ad assentiendum his que non videtur esse, quia deus ea

Capitulum Tertium

dicit. Sicut homo in his q̄ nō videt credit testi-
monio alicui⁹ boni viri. q̄ videt ea q̄ ipse nō vi-
det. Sic hō inducitur ad credēdū p̄ ea q̄ dicta sūt
de t̄o miraculis cōfirmata. Sicut fidelis credit
hōmī de his q̄ sūt fidei. nō q̄ hōi s̄ inq̄ntū de
p̄ ipm loq̄tur q̄d ex cert̄ expimēt̄ r̄ miracul̄ col-
ligere p̄t. Infidel̄ aut̄ nō credit deo loq̄nti i hō-
mine. **Tertio** credē in deū est actus fidei. s̄m
q̄ intellect⁹ determinatur a voluntate ad credēdū
in deū. Et sic credere in deū est credēdo tende-
re in eū. Sicut. n. amare deū est simpl̄ act⁹ cha-
ritatis. ita amādo credē est actus fidei. p̄ charita-
tē more ad actū suū s̄m. b. th. se. se. q. ij. a. r. ij.
Dñs ḡranus de pe. di. ij. s. c. ij. ḡ dicit. In christus
credit q̄ charitatē h̄z. In christus q̄p̄e credere
est amādo in ipm tendere. Nec est fides q̄ p̄ di-
lectionē opat̄ vt diffinit ap̄ls. Et sic credere de-
um est sic materiale obiectū intellect⁹. s. crede-
re q̄ deus sit r̄ h̄. Credere deo ē sic formale ob-
iectū q̄d est veritas p̄ria. Et sic credere deo ē cre-
dere vera esse q̄ dicit. eo q̄ ipse dicit. Crede-
re in deū est credere p̄ amorē p̄rie veritati. r̄ cre-
dendo amare eū sup̄ oia. Et credere deo. vt veri-
tas. s. q̄ vera q̄ dicit deus. Credere deū vt duo
fitas seu potentia. s. esse omnipotentem creatorē
Credere in deum vt bonitas. i. in eius bonitatē
tendere. gustando per amorem. **Bainerius.**

De actu exteriori .§. II.

fidei q̄ dicit̄ p̄fessio. nota s̄m. b. th. se. se. q. ij.
q̄ est triplex p̄fessio. Prima est p̄ctōz. de q̄ **Ysa-**
co. v. Confitemini alterutrum p̄ctā v̄sa. Et h̄c est
actus p̄nie seu ps sacramēti. Sc̄da est cōfessio
diuinorū p̄comoz. de q̄ p̄s. cr. viij. Confitemini
dño qm̄ bonus. r̄ h̄c est actus patrie seu virtutē
religionis. Tertia est p̄fessio articulorū fidei. ad
Ro. i. Ore aut̄ p̄fessio fit ad salutē. r̄ h̄c est act⁹
fidei. Sic autē actus. s. publica p̄fessio eoz que
sunt fidei. nō est vbiq̄ r̄ semp̄ de necessitate sa-
lutaris. sed p̄ loco r̄ tpe. Et de h̄ hales in sc̄da p̄-
te. r. ij. Ad hoc aut̄ vt talis cōfessio fidei sit ad
salutē valens. optet q̄ cōfiteat̄ q̄s fidē in recta
cōuersatiōe fidelium. Dñs **Hiero.** Quorūscūq̄
q̄ vincimur virtū atq̄ peccat̄. toriens deus ne-
gamus. Et ecōtrario. Quorūscūq̄ aliqd̄ boni agi-
mus deū cōfitemur. Nec est arbitradum illos
tm̄ in die iudicij a dei filio denegados. q̄ in mar-
tyrio christū negauerūt. sed illos oēs quoz ope
vel sermone vt cogitatiōe christus negat̄. vel cō-
fessione nō p̄fiteat̄. r. ij. q. ij. estimant. Est autē
necessaria talis cōfessio p̄pter q̄tuor. Primo vt
deus honozificet. Sc̄do vt fides defendat̄. Ter-
tio vt primus edificeat̄. Quarto vt infidel̄ con-
fundat̄. de q̄b̄ vide vbi sup̄. de tertio actu fidei
s. susceptio martyriū h̄es sup̄ r. ij. de fortitudine.

De merito credēdi .§. III.

nota q̄ credere est laudabile r̄ meritorijū tripli-
citer. p̄bat̄. s. rōe. similitudine r̄ auct̄e. **Ratio** q̄
tem sic p̄batur. Omnis actus q̄ subijcitur libero
arbitrio more a deo p̄ ḡram. r̄ relatus in deum
est meritorij⁹. S̄ credere est act⁹ intellect⁹ assen-
tiens veritati diuine ex impio voluntatē more a
deo p̄ ḡram. r̄ sic subiacet libero arbitrio in ordi-
ne ad deū. ḡ actus fidei est meritorij⁹. **Th. se. se.**
q. ij. Itē sic p̄bat̄. Omnis act⁹ virtutē est laudabi-
lis r̄ meritorij⁹. sed credere est actus fidei q̄ est
p̄tus. ḡ meritorij⁹. **Similitudine** p̄batur sic.
Sicut cōsideratio actual̄ scientie est meritorijū.
tum rōe libertatē arbitrij. q̄ in p̄tate hominis ē cō-
siderare r̄ nō cōsiderare. tm̄ rōe finis ex p̄te cha-
ritatis. vt cōsideratio scie referat̄ ad honozes dei.
vel ad vtilitatē p̄mi in q̄ casu vterq̄ est meri-
torij⁹. q̄uis in ip̄a sciētia nō sit meritorij⁹. q̄ in-
tellectus captiuat̄ ad assentiendū veritati. nec
remanet voluntas libera ad assentiendū. Sic in
p̄posito. Cū circa ea q̄ sunt fidei nō cogat̄ intel-
lectus ad assentiendū. q̄ nō clare videt. sicut p̄
sciētiā remanet voluntas libera ad assentiendū
vel nō assentiendū fidei. Et iō assentiendo p̄-
pter deum mereat̄. **Th. se. se. q. ij.** Aug. aut̄ su-
per **Joan.** idēz p̄bat̄ sub similitudine radicis dicēs
Sicut in radice arboris nulla proorsus apparet
pulcritudo. r̄ tm̄ quicqd̄ est in arborē pulcritudi-
nis vel fructus ex illa p̄cedit. Sic ex fidei bñli-
tate. quicqd̄ meriti. ouicqd̄ beatitudinis aia su-
sceptura est ex fidei fundamēto p̄cedit. **Tertio**
auct̄e p̄bat̄ sic. christus dixit **Joan. xij.** Bea-
ti q̄ nō viderūt r̄ crediderūt. Sed premiū nō de-
betur nisi merito. Beatitudo vero est vltimū et
p̄fectū premiū. ḡ r̄. **Ad p̄dictorū** maiorē eui-
dentiam nota quinq̄. Primū est q̄ rō humana
ad ea q̄ sunt fidei p̄t se h̄re ad voluntatem cre-
dentis dupliciter. Dño mō antecedenter. puta
cum q̄s nō vult credere. vel nō h̄z promptaz vo-
luntatē ad credendū. nisi rōe humana inducet̄
retur. Et tūc rō h̄iana dimittit meritū. Et in
hoc casu intelligenda est auctoritas **Breg.** Fides
nō habet meritū r̄. Sc̄do mō rō humana se h̄z
ad voluntatē credentē cōsequenter. pura cuz ho-
mo habet promptā voluntatē ad credendum
etiā sine rōe. Et ex h̄ q̄ diligit veritates creditā
sup̄ ea cogitat r̄ amplectitur. si q̄s rōes ad h̄ in-
uenire p̄t. tunc humana rō non excludit meri-
tum fidei. sed est signū maioris meriti. **Th. se. se.**
Sc̄do notādūz q̄ ea q̄ sunt fidei r̄ si su-
pra ratiōem sint. nō tm̄ extra rōem. Et iō querere
ea q̄ sunt supra ratiōem nō est vituperabile sed
laudabile. q̄ homo d̄z se ad diuina dirigere q̄n-
tum p̄t. vt dicit **p̄b. r. ethicoz. b. Th. in iij.**
senten. Quod tm̄ intelligendū est. cuz q̄s q̄rit
h̄mōi timorate r̄ moderate. vt dicit **Aug.** r̄ nō
supra capacitates suam. iuxta illud. **Altiōra** te-
ne q̄siens. **Eccl. iij.** Tertio nota q̄ ratio nat̄

Titulus Octauus

tralis in his q̄ sunt fidei p̄ test induci. vel cū
fide vel cōtra fides. Et illa q̄dem rō q̄ fm̄ fides
inducit potest augere meritū inq̄ntuz facit vol
luntatē maḡ promptā ad credēduz. Ratio aut̄
inducta p̄tra fides ad difficultatē actus addit. et
per p̄sequēs auget meritū. Nō manente eadē
voluntate credendi. maḡ meretur ille q̄ credit
illud ad quod videt multas rōes in p̄trarium.
q̄ qui eas nō videt. sicut q̄ temptat veb̄mēri
de luxuria vel alio vicio. si resistat cōli voluntate
maḡ meret. b. l. in. iij. sen. Quarto nota
q̄ maḡ meret ille q̄ credit sine rōe vel suasioe.
q̄ ille q̄ suasioe vel rationez q̄rit. manente ea
dem voluntate credēdi. Qd̄ sic p̄bat. Sicut af
fectus rational' veb̄z summe vōitati dignū amo
rem. ira intellectus summe vōitati dignaz cre
dulitatem. Sicut q̄ nō est digna dilectio ad ve
um qua diligit eius bonitas solū p̄pter utilita
tem. ita eadēz ratione nō est digna deo creduli
tas. q̄ assentit p̄ime veritati solū p̄pter rōes p̄
bationem. vel suasioe. Item sicut aliud est di
ligere aliquē ex suis merit' sine ratione b̄nificij
et aliud diligere ip̄s sine merit' ex sola virtute et
gr̄a diligent. sic aliud est credere ex p̄habilita
te vel euidētia ip̄ius credibilis. aliud ex p̄tute
credēti qd̄ est maioris merit'. Quinto nota q̄
credere alicui subito sine deliberatōe et sine in
spiratione et sine motione sufficienti. est leui
tas mentis. Nō dicit Ecclesi. xix. Qui cito cre
dit leuis est corde. Credere vero alicui cum di
cretionē vel inspiratione. vel motione sufficienti.
nō est leuitas cordis. sicut facit ille q̄ credit ea
q̄ sunt fidei. talis enī habet sufficientis motiuz
ad credēduz. Inducit enī auctoritate diuine do
ctrine miracul' p̄firmate. et āpl' interiori instin
ctu dei illūinātis. Et iō talis non leuiter credit.
vt dicit. b. l. in. p̄io contra gentiles. et se. se.
nec fides meritum tollit. Bainerius.

De magnitudine §. III

et augmento fidei ex eo qd̄ dixit christus chana
nee Mat. xv. Om̄nī magna ē fides tua. Et cō
tentioni. Mat. viij. Non inueni tantā fides in
israel. et apostoli d̄no. adauge nobis fidem. Sci
endū igit qd̄ ex p̄re obiecti formaliter fides nō
variatur. nec auget. nec minuitur. qz obiectū fi
dei cum sit veritas p̄ima q̄ deus est. et hoc nō va
riatur nec auget. sic nec fides. Sed p̄siderando
fidem ex p̄re subiecti in q̄ est. sic fides tūm ex p̄
te fidelium. tūm ex parte creditor' variatur. Et
hoc triplici ratione. primo ratione p̄ditionis tem
poris. sc̄do ratione diffusionis luminis. tertio ra
tione dispositionis hōmis. Quantum ad p̄i
mum nota qd̄ q̄nis sit eadē fides quā habem'
de christo. et quā habuerūt antiqui patres tñ qz
ip̄i p̄cesserunt christū et nos sequimur. iō eadē fi
des diuersis verbis a nobis et ab eis significat.

Nam ab eis dicebat per verba futuri t̄pis. Sic
ce virgo concipiet et pariet filium. Isa. viij. Nos
aut̄ dicim' p̄ verba p̄teriti temporis. qz concipit
et peperit filium. b. l. se. se. q. c. ij. Et notādū
qz licet eadēz fuerit fides oī t̄p̄te mysterio in
carnationis apud om̄es q̄ntū ad substantiam
diuersimode tñ q̄ntum ad explicatōe fm̄ di
uersitatem t̄p̄oz et p̄sonaz. Nam ante statū
peccati hōmo habuit explicatā fidem de incarna
tione christi fm̄ qz incarnatio ordinabat ad cō
uersionem glorie. non aut̄ fm̄ qz ordinabat ad
liberatōe a peccato per passiōe et resurrectio
nem. qz hōmo nō fuit p̄sciuz sui peccati. Post
peccatū autē hōmo habuit explicatam fides nō
solum de incarnatōe christi. sed etiā de passiōe
et resurrectioe. q̄bus genus humanū liberaba
tur. et ante legē et sub lege moysaica. aliter tñ et
aliter. Nam minores fidem habuerūt circa hu
iūsmōi mysteriū implicitaz videlicet credendo
et expectando salutē et redemptionem hōim. mo
dum tñ ignorādo ante legē. Sub lege vero p̄so
na mediatoris mittēda p̄dicabat. sed vtrūqz hō
mo vel angelus vel de' esse et talis. a minoribus
nesciebat. vt dicit Hugo de sc̄to victore. Ma
iores aut̄ tam ante legē q̄ sub lege fides habue
runt explicatam de incarnatōe christi. vt patri
arche et p̄phete. Et multis eoz specialis reuelatio
facta est. vt ab abe. ysaac et iacob. moysi. dauid.
ysaie et alijs multis. Multi q̄z gentiles diuersi
his t̄p̄ozibz fides habuerūt explicatā de incarna
tione christi. q̄bus. s. reuelatio facta ē. vt Job
qui dicit. xix. c. Scio qz redēptor me' viuit et c.
Et sybilla etiā p̄nunciauit qdam de christo. s.
eius natiuitatē. passiōe et resurrectioe et ad
uentū ad iudiciū. vt refert Lactantius libro in
stitutionū. Et in hystor'is etiā romanorū inue
nitur qz t̄p̄ore constantini imperatoris fuit qd̄
dam sepulcrū inuentū in q̄ iacebat hōmo h̄ns
laminā auream super p̄ct' suū. in quo erat sc̄ri
ptum. christus nascet de virgine. et credo in eū.
Sol iterū me videbis constantini t̄p̄ibus. b.
l. se. se. q. ij. Tempore vero gr̄e reuelate te
nent tam minores q̄ maiores h̄re fidem expli
citam. de his q̄ in ecclia p̄ponunt. sicut sunt ar
ticuli incarnationis. Et cum ip̄m mysteriū
incarnationis includat in se mysteriū trini
tatis. qz dicimus de eo qz filius dei patris fact'
est hōmo. cōceptus ex spiritu sancto. nat' de vir
gine. iō necessariū est nunc etiā explicite credes
te mysteriū trinitat' oibus. s. qz sit pater et fili'
et sp̄s sanctus vnus deus. nō autē quo ad alias
subtilitates circa h̄. b. l. vbi supra. Et no
ta q̄nto magis propinqui fuerūt christo. tanto
magis explicite fidem habuerūt de christo. Nō
drego. dicit fm̄ incrementa t̄p̄oz creuit sc̄i
entia sanctor' patrū. Et propter hoc b̄tis Joā.
baptista. qz fuit propinquissimus saluatori. et

Capitulum Tertium

preste cognouit aduentum christi in carne. **Dñ** dixit de eo. Ego vidi et testimonium perhibui. quod hic est filius dei. Cognouit ad passionem eius venturum. **Dñ** dixit. Ecce agnus dei pronuncians innotationem eius. Nec est contra hoc quod misit interrogare iesum per discipulos suos dicens. Tu es qui venturus es. **Dñ** dixit. tanquam dubitaret. Triplex est enim dubitatio. Prima infidelitatis. quibus fuit in iudeis. Secunda est tarditatis. quibus fuit in discipulis eius. Tercia est amoris siue pietatis. et hoc proprie non est dubitatio. et talis fuit in Joanne. scilicet quidam horrore quo anima ad modum dubitans se habet. **Dñ** Almbrosius. Joannes non fide sed pietate dubitauit. horrebat enim considerare quod filius dei ad inferna descenderet. Gregorius tamen aliter exponit. videlicet quod iohannes interrogauerit non de aduentu suo in carnem vel ad passionem quam iam pronunciauerat. sed utrum per se ad inferna descenderet vel alium mitteret ad liberandos presbiteros. **Sic** Hieronymus. Quasiuit per hoc si vellet ut eius aduentum ad lymbum patribus nunciaret. ut esset precussor suus tunc sicut hic fuerat. **Philippus** vero et **Crisostomus** dicunt. quod perditam inquisitionem non per se fecit. sed per suis discipulis ut ipsis videntibus signa eius ut origit perpendere ipsum esse messiam quod nondum credebant. alij exponunt ut non sit illud interrogatum. sed assertionem magis. id est firmiter fateor. quod tu es messias et non alium expectamus. **Rainerius**. Et sic fides christiana est magne profunditatis explicite.

Variatur secundo si .§.v.
res ex parte fidelium et credentium ratione diffusionis luminis. Licet enim sit eadem fides in maioribus et minoribus subditis et plaris. tamen superiores de credendis tenent habere plenioris notitiam quam inferiores. quod sic potest probari. **Explicatio** credentium fit per reuelationem diuinam. eo quod credibilia naturalium rationem transcendunt. **Vnde** sicut reuelatio diuina quodam ordine ad angelos inferiores per superiores venit. et ad homines etiam per angelos. ita explicatio fidei per superiores venit ad inferiores homines. sicut autem superiores angeli qui illuminant inferiores de diuinis habent plenioris notitiam. ita superiores homines ad quos pertinet alios erudire de credendis. debent habere plenioris notitiam. et eam magis explicite credere. **beatus Thomas**. se. se. q. ii. **Ad** maiorem huius declarationem notanda sunt septem. **Primum** est quod ad preceptum charitatis. et si omnes equaliter teneant. quod illud est de necessitate salutis. non sic omnes equaliter tenent ad credendum explicite. quod credere explicite non est de necessitate salutis quod ad omnes equaliter. sed maiores ad hoc tenentur quod cum habeant alios ex officio instruere plura tenentur explicite credere quam minores. **beatus Thomas**. se. se. q. ii. **Secundum** est quod simplices cum non teneantur omnia explicite credere non sunt examinandi de sub-

tilitatibus fidei. nisi quando haberetur suspitio de subtilitatibus fidei. et nisi quando habet suspitio de eis quod sint ab hereticis deprauati. quod in his qui pertinent ad subtilitatem fidei solent fides simplicium deprauare. **beatus Thomas**. se. se. vbi supra. **Tertium** est quod si simplices in subtilitatibus fidei deficiant ex simplicitate. eis non imputatur. precipue si non iuuentiant doctrine per se pertinaciter adherere. **beatus Thomas**. se. se. vbi supra. **Quartum** est quod maiores non habent fidem implicitam in fides maiorum. nisi maiores adhererent diuine doctrine. **Et** ex hoc minores debent maioribus adherere in credendis. **Dñ** apertus. i. ad **Corinthios**. iiij. Imitatores mei estote. sic ego christi. **beatus Thomas**. vbi supra. **Quintum** est quod cum humana cognitio non sit regula fidei. sed veritas diuina. non iudicat fides simplicium. qui credunt eos rectas fidem habere error maiorum. nisi minores et simplices maiorum erroribus in particulari pertinaciter adhererent contra vniuersalis ecclesie fidem. **beatus Thomas**. vbi supra. **Sextum** est quod fides vniuersalis ecclesie non potest deficere. dicente domino petro **Matthaeo**. xxiij. Ego pro te rogavi ut non deficiat fides tua. **Et** quantum quidem ad personam petri intelligitur de effectu finali. ut scilicet quod non periret persistendo in negationis peccato. **Quartum** ad ecclesiam autem qui intelligitur in fide petri. simpliciter verum est. quod non potest fides ecclesie deficere. **Non** quare fides ecclesie in generali deficere non potest. quod diuina prudentia ecclesia regit. scilicet a spiritu sancto et a diuina gente ut non erret. **Et** licet papa in particulari errare possit. ut in iudicialibus in quibus procedit per inquisitionem. aliter in his qui pertinent ad fides errare non potest. scilicet ut papa in determinando. etiam si ut particularis et priuata persona. **Dñ** magis standus est sine papa de pertinentibus ad fidem. quam in iudicio proferret. quam opinioni quicumque sapientium. cum et carum plures licet male prophetauerit in saecula. **beatus Thomas**. in **quodlibet**. **Septimum** est quod maiores ad quos pertinet. alios erudire tenent in his qui sunt fidei suo loco et tempore reddere. iuxta illud. **1. Petri**. ii. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti rationem de ea qui in vobis est fide et spe. quod non intelligitur de rationibus demonstratiuis. qui adhiberi non possunt sed persuasius ad instructionem et defensionem ad remouendum impedimenta fidei. ostendendo non esse impossibile quod in fide ponitur. **Omni** autem poscenti intelligitur de distributione accommodata. scilicet de his qui parati sunt credere et quantum instrui non his qui parati sunt deridere. **De** his. **1. Petri**. n. dixit christus. Nolite sanctum dare canibus etc. **Rainerius**. hoc docet **Origenes** prudenter eludere. transferendo se ad aliam materiam. non precise tacendo. **1. Petri**. xliij. in mandatis. **Et** sic fides christiana est magna duratione seu longitudine.

Tertio variatur .§.vi.

fides. quod augetur vel minuitur ratione dispositionis hominis. **Quam** fides potest esse maior in vno quam

Titulus Octauus

In alio rōe prime veritatis, que est vnica et simplicissima, sed ex pte non solum credendorum sed etiā psonaz, rōe maioris explicatiōis et maioris deuotiōis, vel maioris illustratiōis diuine.

Sibi sciendū q̄ fides crescit vel p̄ficiat q̄tuor modis. Primo cognitione q̄ntū ad actū ratiōnalis, et sic p̄ficiens in cōgnitiōe diuinorū dicit̄ crescere in fide. Secūdo p̄stantia et firmitate, q̄ntū ad actū irascibilis, et sic martyres dicit̄ p̄fuisse in fide. Tertio seruitute et deuotiōe q̄ntū ad actum concupiscibilis, et sic feruentres zelatores fidei dicit̄ in ea p̄fuisse. Quarto actio ne q̄ntū ad actū errorioris lōnis, et sic actiui dicit̄ crescere in fide per bona opera.

Ex his ostēditur .§.VII.

fides alicui esse magna. Primo vt alta de deo sentiat. Secūdo vt trāsitoria p̄ p̄mio eterno cōtemnat. Tertio vt in aduersis de deo confidat et nō deficiat. Quarto vt a bono ope non deficiat.

Primo igit̄ dicit̄ fides alicui magna vt alta de deo sentiat, vt habuit centurio vt dicit̄ ē a dño. Mat. viij. Non inueni tantā fides in israhel. Et q̄ntū ad p̄sonaz eius ex eo dicit̄, quia a nullo edocuit fuit, et tamē diuinitatē credidit. Apli aut̄ p̄ verba audita et miracula visā crediderūt. Quāntū autē ad pplm gentile in illo centurione signatū, ex q̄ ecclia p̄ maiori pte formata est, vtiq̄ altiora de deo sentit et magis explicite plus christianus q̄ iudaicus in veteri testamento. Secūdo dicit̄ magna vt transitoria pro ea cōtemnat, sicut habuit moyses, de q̄ apls ad Hebr. xi. Fide moyses grandis factus negauit se esse filiū pharaonis, magis eligens affligi cū populo dei, q̄ tpalis peccati habere iocunditatem. Vbi Augu. maxime fidei est cōtemnere tēporalem iocunditatem. Tertio fides dicit̄ magna, vt illa in aduersis de deo p̄fidat et nō deficiat. Qui cōtrariū q̄ fecit petrus, fuit sibi dicit̄ a dño. Iudice fidei q̄re dubitasti Mat. xij. Quis, s. ambulās sup aq̄s cepit mergi. Quarto dicit̄ magna cū non deficiat a bono ope, vt si statim cū a deo petit nō accipit, sicut fecit mulier chanaanica p̄seuerās in sua petitiōe donec obtineret. Et sic pōt dici fides magna s̄m diuisiones, s. altitudinis q̄ ad primū, latitudinis quo ad scdm qd̄ fit p̄ dilectiones, p̄funditatis q̄ ad tertū qd̄ fit p̄ humilitatē, longitudinis quo ad quartū qd̄ fit p̄seuerādo. Vel aliter magna dicit̄ fides p̄ altitudinē et p̄funditatem q̄ntum ad materiam, q̄ de diuinitate et hūanitate. Per latitudinē, q̄ totū pene mundū amplectitur. Per longitudinē, q̄ ab initio mōdi cepit et vsq̄ in finē seculi durabit, nō sic p̄fidie diuersaz gētiū.

De necessitate .§.VIII.

credendi q̄ necessariū sit ad salutē credere seu

h̄c fide ostēdit christus Mat. vl. dices. Qui non crediderit cōdenabit. et Ioan. iij. Qui nō credit s̄a iudicat̄ est, s. ad eternā dānationem, nō solum iudicio dei, s. etiā ecclie militant̄ p̄supposita p̄manētia ei in s̄a infidelitate, apls etiā ad Hebr. xi. Sine fide impossibile est placere deo. Hoc aut̄ sic p̄bat se declarat. b. th. se. se. q. ij. ar. iij. In oibus naturis ordinat̄ iuenit q̄ ad perfectionē nature inferioris duo p̄currūt. Vnus qd̄ est s̄m p̄p̄riū motū. Aliud aut̄ qd̄ est s̄m motū superioris nature. Sicut aq̄ s̄m motū p̄p̄riū mouetur ad centrū, s̄m vero motū lune mouetur circa centrū s̄m fluxū et refluxū. Sicut orbis planetarū s̄m p̄p̄riū motū mouent̄ de occidentē in orientē. Motū autē primi mobilis ab orientē in occidentē. Sola autē rōnalis natura creata h̄c immediatū ordinē ad deū, q̄ cetere creature nō attingit ad aliqd̄ vniuersale, sed solum ad aliqd̄ p̄ticulare, p̄cipites diuinā bonitatē, vel in essendo tm̄ sic inaiata, vel etiā in viuēdo, vt plante et cognoscēdo singlaria, vt aialia bruta. Natura autē rōnalis inq̄ntū cognoscit vniuersalē bonitatem et entis rōem, h̄c immediatū ordinē ad vniuersalē essendi p̄cipitiū. Perfectio igit̄ rōnalis creature nō solum consistit in eo qd̄ ei cōpetit s̄m suam naturā, sed etiā in eo qd̄ ei attribuit̄ ex q̄dā sup̄naturali p̄fectiōe diuine bonitatē. Vbi et sup̄ dictū est q̄ vltima b̄tudo h̄is consistit in q̄dam sup̄naturali dei visione, ad quā quidē visiones homo p̄tingere nō pōt nisi p̄ modū addiscētis a deo doctore, s̄m illud Jo. vi. Omnis q̄ audit a patre et didicit venit ad me. Quis autē discipulū ne sit h̄o p̄iceps non statim, sed successiue s̄m modū sue nature, ois aut̄ tal̄ addiscēs op̄t q̄ credat ad d̄ q̄ ad p̄fectā scientiā perueniat. Sicut etiā p̄bs dicit̄ q̄ op̄ret addiscētē credere. Vbi ad d̄ q̄ h̄o pueniat ad p̄fectā beatitudinē visionis vel ad p̄fectā visionē b̄titudinis, p̄tingitur q̄ credat deo tanq̄ discipulū mḡo docētī, et quibus multa de deo p̄ ea q̄ facta sūt intellectu p̄spiciant, vt d̄ ad Ro. i. tm̄ altiorū mō q̄ntū ad plura p̄cipit fides q̄ rō natural̄ ex cōsideratiōe creaturaz. Nec ex b̄ imminet homini piculū errandi, q̄ sicut p̄ lumē naturale intellectus assentit p̄cipit̄, ita p̄ lumē fidei diuinit̄ infusus h̄o assentit h̄is q̄ sunt fidei, nō aut̄ cōtrariis, q̄ uis nō possit ea resolvere in p̄ia p̄cipia ea clare videndo. Vbi et Br. g. in mora. exponēs illud qd̄ deus dixit moysi Exo. xxxij. Sta in petra et sic ait. In petra moyses ponit vt dei faciē cōtēplet q̄ nisi q̄s fidei soliditatē tēuerit, diuinā p̄nā nō agnoscit, de q̄ soliditate deus dixit. Sup̄ h̄c petra edificabo eccliam meā. xxxij. q. i. q̄ ex sola. i. super hanc fidem quā es confessus.

De necessitate credē .§.ix.

de aliq̄ explicite et q̄. Sciendū s̄m. b. th. se. se.

Capitulum Quartum

q. i. r. q. q. semp fuit necessariū credere aliqd ex
 plicite. r. in veteri testamēto apud oēs natiōes
 sufficebat credere illa duo q. pōt apl's ad heb.
 xi. Accedentē ad deūz oīz credere. qz est. r. q. inq̄
 rendū se est remunerator. r. in diuio esse inclu.
 dunt oīa q. credim' i deo eternaliter existere. vt
 trinitatē r. pfectiōes oēs in q̄bz nra btrudō cō
 sistit. In fide autē puidētie q. ibi notat cū dīz q.
 inq̄rentiū se est remunerator. includunt oīa que
 a deo tpaliter dispensant ad hōiem. q. sunt via i
 beatitudinē vt redēptio facta p christū in q. im
 plicite p̄tinent incarnatio. passio. resurrectio et
 hōi. **M**inores g. credēdo illa duo exp̄sse. cre
 debant implicite oēs articulos fidei. r. b. suffice
 bat eis. **M**aiores vero vt p̄p̄te r. aliq. habuerūt
 de q̄busdā articulis explicitam fidez. In nouo
 autē testamēto post tps ḡre reuelate. nō sufficit
 illa duo credere explicitē. sed optz q. oīs tam
 maiores q̄ minores habeāt explicitā fidē de my
 sterijs christi. vt incarnatiōis. passiois. resurre
 ctionis. ascēsiōis r. h. p̄cipue de his q. cōiter so
 lennizat ecclia. r. q. publice p̄ponunt. aut etiam
 de mysterio trinitatē q̄ntū ad numez r. distincti
 onē p̄sonaz. qz hoc exprimit in mysterio incar
 nationis vt dictū est supra. hoc enīz p se est ob
 iectū fidei. qz illud p̄p̄ie r. p se ad obiectū perti
 net. p qd hōmo p̄seq̄tur beatitudinē. r. qd est via
 hōibz veniendi ad btrudinē. b. est mysteriū in
 carnatiōis r. passionis r. h. **N**ō augū. Firmissi
 merene r. nullaten' dubites oēm hōiem q. per
 cubitū viri r. mulieris cōcipit cū originali pec
 cato nasci. mortiqz subiectum. ob b. naturaliter
 nasci filiū ire. a q. ira nullus liberat nisi p fidem
 mediatoris hōis iesu christi. de p̄se. di. nū. **S**ed
 vt dictū est in veteri testamēto implicitas nūc
 explicitā in nouo testamēto q. ad adultos. **P**er
 accidens autē r. scōario p̄tinet ad obiectū fidei
 oīa q. in scriptura sacra diuinit' tradita p̄tinen
 tur. Sicut q. abraam habuit duos filios. q. da
 uid fuit fili' isai. r. h. r. q̄ntū ad ista q. scōario p̄
 tinet. nō tenet hō explicitē credere. sed solū im
 plicite r. in preparatiōe animi. inq̄ntū parat' est
 credere quicqd in sacra scriptura cōtinet. **S**ed
 tūc tenet explicitē credere q̄n b. ei cōstiterit i do
 ctrina fidei cōtineri. **S**z extra b. p̄t sic argui. **N**ul
 lus tenet ad id qd nō est in eius prāte. s. crede
 re aliqd explicitē nō est in eius prāte. **D**icit. n.
 ad Ro. x. Quō credēt ei quē nō audierūt. Quō
 audient sine p̄dicante. quō p̄dicabūt nisi mittā
 tur. sed ad multos nō est missus p̄dicator. g. rē
Rōdit. b. **L**v. se. se. q. q. ar. v. q. si in prāte hōis
 dicatur aliqd esse excluso auxilio ḡre. sic ad ml
 ta tenet hō ad q. nō pōt sine ḡra p̄pare. sicut
 ad diligendū deū r. primū. r. sicut ad credendūz
 articulos fidei. sed tūc hō pōt hōiuz auxilio ḡre
 qd quidē auxiliū diuine ḡre q̄buscūqz diuinit'
 dat. r. misericorditer a deo dat. q̄bz autē nō dat

ex iusticia in penā p̄cedentē peccati saltē origina
 lis nō datur. **D**e Ali. us. dicit in libro de narur
 ra r. ḡra. **E**t ad hoc facit qd habetur de pe. dist. q.
 quicunqz ab illa rē.

De obiecto fidei qd est veritas p̄ia // Cap. iij.

De obiecto fidei scie

dum q. obiectū fidei est veritas p̄ia
 Sed p̄ hui' maiori declaratiōe nota

Sm. b. **L**v. se. se. q. i. ar. i. **Q**uiuslibz cognosci
 riū habitus obiectū duo hz. s. id qd materialit'
 cognoscit. qd est sicut materiale obiectū. r. id p
 qd agnoscit qd est formalis rō obiecti. Sicut i
 scientia geometrie materialiter scita sunt con
 clusiones. Formalis vero rō sciēdi sunt princi
 pia demōstratiōis p q. cōclusiones agnoscunt.
 sicut etiā quo ad potentiā visuā obiectū mate
 riale est color siue coloratū r. q̄si formale obie
 ctum est lux q. mediante videt coloratū. sic igit
 tur si in fide p̄sideremus formale rōem obiecti
Nihil est aliud q̄ veritas p̄ia. **N**on enī fides
 de q. loq̄mur assentit alicui. nisi qz est a deo re
 uelatū. **N**ō ipi veritati diuine innitit tanq̄ me
 dio. **S**i vero p̄siderem' materialiter ea q̄bus fi
 des assentit. nō solū est ip̄e deus. sed etiā mlta
 alia q. sub assensu fidei nō cadūt. nisi sicut q. ha
 bent aliquē ordinē ad deū. p̄t. s. p. aliq̄s diuini
 tatis affectus hō adiuuat ad tendendū in diuī
 nā fruitionē. r. iō etiā ex hac pte obiectū fidei
 est quodāmodo veritas p̄ia inq̄ntū nihil ca
 dit sub fide nisi in ordine ad deū. Sicut et ob
 iectūz medicine est sanitas. qz nihil medicina
 p̄siderat nisi in ordine ad sanitatē. **E**t sic ea q. p
 tinent ad humanitatē christivē ad sacra eccle
 sie. vel ad q̄scūqz creaturas. r. oīa illa q. in sa
 cra scriptura credunt. cadūt sub fide. inq̄ntūz
 p hōi ordinamur ad deū. r. eis etiā assentim'
 p̄pter diuinā veritatē. **E**st autē tale obiectūz fi
 dei aliqd nō visum circa diuina neqz visioē cor
 porali. s. clare r. demonstratiue. **V**isum tūc est il
 lud aliq̄ modo in generali. s. sub cōmuni ratio
 ne credibile. **N**ō. n. crederet q̄s nisi videret ea
 esse credenda. vel p̄pter euidentiā signoz. v. a
 liqd hōi. **E**t eadē rōe idēz est nō scitū. qz oīis
 scientia habet p aliq̄ principia p̄ senota. r. p cō
 sequens visa. **N**ō optet q̄cunqz sunt scita aliq̄
 modo esse visa. sed fides est de nō visis seu de
 non apparentibz sicut aplm r. aug. **C**ōtingere tū
 pōt q. id qd est visum vel scitūz ab vno hōmine
 etiā viatore. vt q. deus sit vnus. sit ab alio cre
 ditum q. hoc demōstratiue nō nouit. id qd com
 muniter hōibus p̄ponitur. vt credendū est com
 muniter nō scitū. ratiōes autē q. inducunt a san
 ctis ad p̄bandū ea q. sunt fidei. nō sunt demon
 stratiue sed p̄suasiōes q̄daz manifestates nō
 esse impossibile qd in fide p̄ponit. vel p̄cedunt
 ex principijs fidei. s. ex autoritatibus sacre scri

Titulus Octauus

pture. ex his aut principijs bene pbaf aliquid apud fideles. sicut etiam ex principijs naturali ter notis probatur aliqd apud omnes.

De distinctiōe credi .§. I

bilium p articulos. nota fm. be. **L**o. se. se. q. i. ar. vi. q. noimē articuli ex greco dicit esse deriuatū. artlaron eni in greco qd in latino articulus dicit. significat quādam coactionē aliquar partū distinctar. et iō pticule corpis sibi inuicē coaptate. dicunt membroz articuli. Et sicut in grammatice apud grecos dicunt articuli quādam partetorōnis coaptate alijs dictionibz. ad exprimēdum genus eaz. numerz et casum. **N**ō credibilia christiane fidei dicunt p articulos distingui inquantuz in quāsdā pres diuidunt hntes aliqua coaptationē ad inuicem. Est aut obiecius fidei aliqd obiecius nō visum circa diuina. et iō ubi occurrit aliqd speciali rōe nō visum. ibi est specialis articulus. **U**bi vero multa fm eandē rationē sunt cognita vel incognita ibi nō sunt articuli distinguēdi. sicut aliā difficultatē habz ad videndū qz deus sit passus. et aliā qz mortu⁹ resurrexit. et iō distinguūt articulus resurrectiois ab articulo passiois. Sed qz sit passus. mortuus et sepult⁹. vnā et eandē difficultatē habent ita qz vna suscepta nō erit difficile aliā suscipere. **E**t ppter hoc oia hęc prinēt ad vnum articulu.

Et sciendū qz distinctio credibiliz p articulos fit de his de qbz est fides fm se. et non de his de quibz est fides in ordine ad alia. sicut eni in alijs scientijs quedā pponunt vt p se intenta. et quādam p manifestationē alioz. ita credibilia alij sunt de qbz est fides fm se. alij sunt de quibus nō est fides fm se. sed solū i ordine ad alia. qz vero fides principl'r est de his qz videnda speramus in patria. iō p se ad fidē prinēt illa. qz recte nos coadiuuāt ad vitā eternā. Sicut sūt tres psonae. oipotentia dei. mysteria incarnationis christi et h. Et fm ista distinguūt articuli fidei. Quedā vero pponunt in sacra scriptura vt credibilia. nō quasi principaliter intenta. s; ad predictor manifestationē. sicut qz **A**braam habet duos filios qz ad tactuz ossium helisei suscitatus est mortuus. et hmoi alia que narrant in sacra scriptura ad manifestationē diuine maiestatis vel incarnationis christi. Et fm talia nō oportet articulos distinguere. **Q**uā autē diffinit a quibusdā articulus sic. qz est inuisibilis veritas de deo. artans nos ad credendū. magis dat tal diffinitio fm etymologia quādam nois put habet deriuationē latinā qz fm veram eius significationem. put a greco deriuat. que enā pōt saluari. qz licet ad credendum necessitate coactionis nullus arcerur. cui credere sit voluntariū. artatur tñ necessitate finis. qz accedentē ad deum oportet credere. et sine fide impossibile ē pla

cere deo. ad hęc. xi. aliter seruari nō pōt **L**o.

De numero articu .§. II

loz sciēduz qz aliqz ponit. xij. aliqz tm. xij. **P**ro quoz declaratiōe dicit. b. **L**o. se. se. q. i. ar. viij. qz illa p se pntent ad fidem. quoz visione i vita eterna pfruemur. et p que ducimur in vitam eternā. **D**uo aut nobis ibi vidēda pponunt. s. occultū diuinitatis. cui⁹ visio nos beatos facit et mysteriū hūanitatē christi. p que enā in gloriā filioz dei accessum habem⁹. vt dicit ad Ro. v. **N**ō dicit **Jo. xvij.** **H**ęc est vita eterna vt cognoscant te solū vcz deū. et quem misisti iesum christū. Et iō pta distinctio articuloz est. **Q**uādam prinēt ad mysteriū diuinitatē. quedā ad mysteriū hūanitatē christi. qd est sacramentū pietatē. vt dicit. i. ad **L**hi. nō. **C**irca maiestatem vero diuinitatē tria nobis credēda pponuntur. **P**rimo qdēz vnitas deitatē. et ad hoc prinēt primus articulus. **S**ecundo trinitas psonar. et de hoc sunt tres articuli fm tres psonas. **T**ertio pponunt nobis opa diuinitatē ppria. quoz primū prinēt ad esse nature. et sic pponit articulus creationis. **S**ecūdo vero prinēt ad esse gratie. et sic pponunt nobis sub vno articulo oia pntētia ad significationē humanā. **T**ertium prinēt ad esse glie. et sic ponit ali⁹ articulus de resurrectione carnis. et vita eterna. et ita sunt septē articuli ad diuinitatē prinētes. **S**icut circa hūanitatē christi ponunt septē ali⁹ articuli. **Q**uoz primus est de incarnatione seu conceptione christi. **S**ecūdo de natiuitate ei⁹ ex vrgine. **T**ertius de passione morte et sepultura. **Q**uart⁹ de resensu eius ad inferos. **Q**uint⁹ de resurrectione. **S**extus de ascensione. **S**eptim⁹ de aduētū eius ad iudiciū. **E**t sic in numero sunt quatuordecim. **Q**uidā tñ distinguūt articulos in. xij. sex prinētes ad deitatem. et sex ad hūanitatē. **T**res. n. articulos triū psonar cōprehēdūt sub vno. qz eadē est cognitio triū psonar. **A**rticulū de ope glorificationis distinguūt in duos. s. in resurrectiois carnis. et glorificationē anie. **A**rticulū asit conceptionis et natiuitatē cōiungūt in vnu. **I**sta scōa assignatio scz. xij. videt cōmuniōz pcpue qz ad vulgares. **E**t adaptat. xij. aplis. quozū ē symbolus vt pōt b. **L**o. in. iij. et **H**ostien. in summa. ibi vide. **S**z prima qz ponit. xij. videt rationabilior. **N**ā qz vnus patris et filij et spūs sancti vna sit cognitio quantum ad vnitatē essentie. qz prinēt ad primū articulū. quantum vero ad distinctionē psonarū qz est p relationē originis. quodāmodo in cognitione patris inducitur cognitio filij. **N**on enim pater esset si filiū non haberet. quoz nexus est spūs sanctus. ppter qd quantum ad hoc bene moti sunt qui posuerūt vnu articulū triū psonarū. **S**ed quia circa singulas personas sunt aliqua attendenda. circa que contingit esse errorem.

Capitulū Quartum

Quantum ad hoc de tribus personis potest poni tres articuli. Arianius. n. posuit patrem omnipotentem sed non credidit filium eius coequalem et substantialem patri. Et ideo fuit necessarium ponere articulum de persona filii ad hoc terminandum. Et hac ratione contra macedoniam necesse fuit ponere articulum tertium de persona spiritus sancti. Et sicut conceptio et natiuitas potest poni sub uno articulo. et etiam resurrectio et vita eterna sunt una ratio. in quantum ad unum ordinantur. et sunt alia ratio potest distinguere in quantum seorsum sunt speciales difficultates. **¶** Item nota quod quibus unum deum esse possit esse factum per demonstrationem. quod probat per se in ratione metaphysica. tamen multa de deo tenentur per fidem. que per se naturales inuestigare non valuerunt ratione. puta circa prouidentiam eius et omnipotentiam. et quod ipse solus sit colendus. quod omnia pertinent ad articulum de unitate dei. Non fit autem mentio in articulis de sapientia dei et prouidentia sicut de omnipotentia. quod omnipotentia includit quodammodo omnem scientiam et prouidentiam. Potentiam. n. in his intellectum non operatur nisi per voluntatem et cognitionem. Non enim posset omnia in istis inferioribus agere quod uellet. nisi haberet eorum cognitionem et prouidentiam. Nomen etiam ipsius ueritatis importat prouisionem quendam. Et quod filio et spiritu sancto uenit mitti ad sanctificationem creaturam. circa quod plura credenda occurrunt. ideo circa personam filii et spiritus sancti plures articuli multiplicantur quibus circa personam patris qui nunquam mittitur. Et de sacramento eucharistie in quantum est sacramentum. habet eandem rationem cum alijs effectibus gratie sanctificantis. Unde per hoc reducitur ad articulum sanctae ecclesiae etc. In quantum uero considerat quod ibi corpus christi miraculose continetur. sic concluditur sub omnipotentia. sicut et omnia alia miracula que omnipotentie attribuantur.

De simbolo in §. III.
quo continentur articuli. quid sit. et quomodo sit. Quantum ad primum dicitur b. l. l. se. se. q. i. quod nomen symboli est acceptum a collectione sententiarum fidei. quod in eo sunt collectae ille sententiae seu articuli. quibus necessarium est explicite credere de his quae pertinent ad fides. que diffuse habentur in sacra scriptura. Sicut enim ait apostolus ad Hebraeos. xi. Accedentem ad deum oportet credere. Credere autem non potest quis nisi ueritas quam credit ei proponatur. Et ideo necessarium fuit ueritatem fidei in unum colligere ut facilius possit omnibus proponi. ne aliquis per ignorantiam a fidei ueritate deficiat. et hanc collectionem sententiarum importat symbolus. Et quod ecclesia uniuersalis errare non potest. quam spiritus sanctus gubernat. hoc enim promissit dominus discipulis dicens Ioan. xvi. Cum uenerit ille spiritus ueritatis docebit uos omnem ueritatem. Cum auctoritate uniuersalis ecclesiae symbolus sit editum. nil inconueniens ibi contineri potest. Est

autem triplex symbolus approbatus ab ecclesia. Primum quod dicitur apostolorum. quasi editum ab apostolis. scilicet credo. quod dicitur submissum seu occulte. quod ex eo fit. quia tempore persecutionis editum fuit fide non publicata. **¶** In primis autem dicitur et completorio. quasi contra tenebras errorum praeteritorum et futurorum. Sed aliud symbolum. scilicet secundum editum fuit fide iam manifestata. et ecclesia habente pacem. et ideo publice cantatur in missa. De isto symbolo dicitur de se. di. n. q. Baptizatus oportet fidei symbolum addiscere. et episcopus presbytero reddere. Et intelligitur de adultis. Et loquitur de symbolo apostolorum. scilicet credo in deum patrem etc. ut patet di. e. c. ante. xx. Et rationem hanc et figuram assignat Ihabanus di. Primum ipse christus ceci nati oculis cluto ex spuito facto suplimiuit. et sic ad aquas siloe misit. quod prius de baptizatus fide incarnationis istius. et sic ad baptismum credulus admittitur. ut sciat cuius gratia est in eo princeps. et cui iam debitor fiat princeps. de se. di. n. q. an baptismus. Secundum est symbolum dicitur symbolum patrum. quod editum fuit in concilio niceno. ut dicitur in decre. dist. xv. §. i. Et sciendum quod in omnibus symbolis eadem fidei ueritas doceatur. Sed quod ibi oportet ipsum diligenter instrui de fidei ueritate. ubi errores insurgunt. ne fides simpliciter corrumpatur. propter hoc fuit necessarium plura esse uere symbola. quod in nullo alio differunt. nisi quod in uno plenius explicatur. quod in alio implicite continetur. per quod exigeret hereticorum instans. Et quod confessio fidei traditur in symbolo. quasi ex persona totius ecclesiae quod per fides unius. Fides autem ecclesiae est fides formata. ideo confessio fidei in symbolo traditur. per quod uenit fidei formata. ut dicatur. Credo in unum deum ut etiam si quod fideles fide non habent formatam ad hanc formam pertingere studeant. Et quod nullus error exortus fuit apud hereticos de descensu christi ad inferos. ideo non fuit necessarium aliquam explicationem circa hoc fieri. Et propter hoc non iteratur in symbolo patrum. sed supponitur tanquam determinatum in symbolo apostolorum. **¶** Ad. n. sequens symbolum abolet preceps. sed potest illud exponi. Et melius dicitur in symbolo sanctam ecclesiam sine in. et communi dicitur per leones. si tamen dicatur in sanctam ecclesiam. erit sensus. Credo in spiritum sanctum. ecclesiam sanctificantem. ita quod referat fides nostra ad spiritum sanctum. quod ecclesiam sanctificat. vel secundum Augustinum. intelligitur ecclesia uersans credit in deum. de se. di. n. q. prima. **¶** Tertium symbolus est Athanasius. scilicet quicumque uult saluum esse etc. Sed hoc non habet rationem et uim symboli. ex eo quod athanasius composuit. quod patriarcha alexandrinus fuit non papa. ad quem solum spectat symbolum edere. Sed ex hoc quod ecclesia seu summus pontifex. uidentis quod illud quod composuit athanasius per modum cuiusdam doctrine. integram fidei ueritatem breuiter contineret. acceptauit et approbauit per symbolo ut quasi regula fidei habeatur. Notandum etiam quod in illo symbolo patrum factum in nicena synodo. dicebatur prius in articulo de spiritu sancto. Et in spiritu sancto

Titulus Octauus

et patre precedentē et patre filioq; coeqlē rē. Et in gestis pte ephesine sinodi legit, q; plecto symbolo nicene sinodi decreuit scā sinodus aliā fidem nulli licere pferre, cōscribere vel cōponere sub anathemati pena. Et idē firmitū est i calce-tonensi cōcilio. S; postmodū ad remouēduz erroz grecorū q; insurrexit circa psonā spūssancti, et veritatē declarādā in alio cōcilio vli fuit additū. Et in spūssancti rē. Qui ex pte filioq; pcedit. Nec p h; incurrit sniam excoicatiois sequēs sinodū generalē, q; addit ad symbolū nicenū, tuz q; phibitio et snia sinodi ephesine se extēdit ad priuatas psonas, quaz nō est; determiare de fide. Non eni p h; sniam general' sinodi ablatā est pās sequēri sinodo, nouaz editionē symboli facere ad mag; exponendū et clarandū ipā contenta in simbolo. Sic, n. q;libet sinodus obseruauit vt sequēs sinodus aliqd exponeret sup id quod pcedens exposuerat ppter necessitatē alicu; heresis insurgent, tum etiā q; quod additū fuit seu cōpositū in sequēri cōcilio vli, nō p̄tinet aliā fidē q; pri; i. contrariā et aduersaz, qd importat aliud relatiuū diuersitatē, sed eandē magis declarat. Sic exponit etiā illud apli ad Gal. i. Si q; vobis aliud euāgelizauerit p̄ter id qd vobis euāgelizauit, etiā si ang'us de celo, anathema sit. Credendū est alios veros pdicatores galathis pdicando multa dixisse, q; nō dicit apls. Nec tñ fuerunt excoicati, q; non dixerunt aliud q; apls, i. contrariū fidei p ipm predicare, q;uis potuerit dicere multa q; apls nō dixerat ad maiorem declarationē dictorū p eum.

Cōpositio symboli .§. III

h; p̄tinet solū ad summū pontificē. Et rō est, q; editio symboli fit in sinodo seu cōcilio generali, sed sinodus general' auctē solūmō summi pontificis p̄t aggregari, vt habet in dectē. di. xvij. p totū, q; ad ipm spectat editio symboli. Pro h; maiori dectā. dicit. be. i. h. se. se. q. i. q; noua editio symboli necessaria est ad vitandū errozes insurgentes. Dñ ad ill' autoritatē p̄tinet snialiter determiare ea q; sunt fidei, vt ab oib; incōcussa fide teneat ac tueat. Vocatū p̄tinet ad autoritatē summi pontificis, ad quē maiores et difficiliōzes ecclie q̄stiozes referunt. Dicit. n. in dectē. di. xvij. Et sunt vba pelagū pape scribentē h; q; p̄uenerant ad illicitā cōuocationem Joannis cōstantinopolitani. Quil' de vno aplis et canonicis atq; eccl'asticis instrumur regul. non debere absq; snia romani pontificis cōcilia vliā celebrari. Quapropter recte nō cōciliū sed vestrū cōuenticuluz vel cōciliabuluz censeat, et q;quid in eo actū est, irritū habeat et vacuū. Et ita maiores et difficiliōzes q̄stiozes vt sancta synodus statuit et beata cōsuetudo erexit, ad sedē aplicaz semp referant. Et xxij. q. i. dicit Inno. Quoz

tiens fidei rō ventilatur, arbitroz oēs frēs et cōepōs nō nisi ad petrū, i. sui nois et honor' autoritatē referre debere, q; p totū munduz possit eccl'is pdesse oib; h; c. ibi. Dñ et christ' Lu. xij. petro dixit quē summū pontificē cōstituit. Ego p te rogāi petre vt non deficiat fides tua, et tu aliqñ p̄uersus cōfirma frēs tuos. Et rō hui' est fm i. h. q; fides vna d; esse tot' ecclie, fm illud. i. ad Cor. i. Idipm dicat oēs et nō sint i vobis sc̄inata qd seruari nō possit, nisi q̄stio de fide exorta determiare p euz q; toni ecclie p̄st. vt sic et snia a tota ecclia firmiter teneat. Et iō se q̄tur q; ad solā autoritatē pontificis summi p̄tinet noua editio symboli, et sicut declaratio credentorū in dubijs occurrētib; vt dictum est. Dñ et Hiero. xxij. q. i. sic ait ad Damasiū. Nec est fides b̄tissime papa, quā in catholica ecclia didicimus, quāq; sp tenuimus, in q; si min' perire aut paz caute forte aliqd positū est, emēdari cupim' a te, q; petri et fidē et sedē tenes. Si autē h; nra cōfessio apl' tui iudicio cōprobat, q; nō me culpāre voluerit se imperitū vel maliuoluz vel etiā nō catholicū s; hereticū pbabit. h; c. dicit Hiero. in qdā libello, vbi expōit symbolū in fine. Et nota q; ecclia q; errare nō p̄t et fides q; nō p̄t deficere, est ecclia romana et fides romane ecclie. Dñ Hiero. sancta romana ecclia q; semper immaculata p̄māsit dño p̄uicēte et beato petro aplo opem ferēte, in futuro manebit sine vlla hereticorū iusultatiōe, s; p̄ualente fm glo ang; summa et immobil' oī tpe p̄sistet. xxij. q. i. h; c. est fides. Et. q. e. dicit Luc' papa. A recta fide et apostolico tramite p̄ter vllā p̄turbatiōez nolite recedere, sciētes q; beati q; p̄secutionez pariunt p̄ter iusticiā, h; c. aploz vna traditio, h; c. vera charitas q; predicanda est, et p̄cipue diligenda fouēda et ab oib; fiducialiter tenēda, h; c. sancta et aplica m̄f oīm eccliaz christiana ecclia q; per dei oipotētē grām a tramite aplicē traditionis nunq; errasse pbat, nec heretic' p̄uauitibus p̄uauada succubuit, sed vt in exordio normā fidei christiane p̄cepit ab autorib; suis aplozum christi principiib; illibata fide ten' manet. Vbi glo. dicit q; ecclia q; errare nō p̄t, d; nō papa s; cōgregatio fidelū q; s; tenēt fidē quaz tōcūit petrus cū alijs aplis. Et h; c. dicit ecclia romana et fides romane ecclie, siue sint rome siue alibi. Et p hac orauit christus. xxi. di. §. i. Et voluntate labioz suoz nō fraudabit. Pelag' etiā papa dicit di. xxi. Quāuis vniuersē p orbē catholice ecclie thalam' christi sit, tñ scā romana ecclia catholica et aplica null' synodaticis cōstitut' ceteris eccl'is plara est, sed euāgelica voce dñi et saluatoris nri primatū obtinuit. Tu es inq; petrus et sup hanc petrā edificabo eccliam meā, et infra. Nec g; prima sedes petri romana ecclia nō h̄ns maculaz neq; rugam, nec aliqd h; glo.

Capitulum Primum

arguit qd vbiq; sunt boni ibi est ecclia. Et nota qd macula pot referri ad heresim. et ruga ad scisma. **Del** e macula ad mortale qd qd h3 et si numero no in merito est de ecclia. **Dr** v t h3. **De** pe. di. i. ecclesia. **Ruga** intelligi et pot heresim. **Hinc** etiā h3. **ait**. **Qm** v t oriens inter se populoz furore collisus indiscissaz dñi tunicā r de sup p̄tā minuratz p frustra decerpit. r christi vineā extermīnāt vulpes inter lacos cōrtitos q no hnt aquā r difficile vbi fons signat r ortul ille r lusus sit. possit intelligi. **Hdeo** muli cathe dram petri r fidē ap̄lico ore laudatā censui cōsulendā. inde nōc aie mee postulans cibū. vñd olim christi vestimēta suscepi. **Hecq** vero vastitas tanta elemēti liquent. r interiaccens latitudo terraz. me a p̄ciose margarite potuit inq̄sitiōne p̄hibere. **Vbiq;** fuerit corp' r gregabunt r aq̄le. p̄figato a sobole mala patrimonio apud vos solos incorrupta patrii oino seruat auctoritat. **Ibi** cespice fra fecunda dñici semis puritatē cetero fructu refert. **Hic** obruta sulcis frumenta. lolii. auenasq; r degenerāt. **Hic** in occidente sol iusticie orit. **In** oriēte aut lucifer ille q̄ ceciderat sup sidera posuit thronuz suū. **Vos** estis luz in dñi. vos sal terre. vos vasa aurea r argētea. **Hic** vasa testea. virga ferrea r eternuz op̄iunt incendio. **Quāuis** igit tui me terreat magnitudo. tñ inuitat hūanitas. **A** sacerdote victimaz salutarē. a pastore p̄sidiū ouis flagito. **F**atiscat inuidia romani dñi r culmis recedat ambitio. **Lum** successore piscatoris christi disciplo loqr ego nullū premiū nisi christū sequens beatitudini tue. i. cat̄dre petri cōione r sortior. **Sup** illam petra eccliam fundatā scio. q̄cūq; eēt hāc tomū agnū comederit. p̄phan' est. **Si** q̄s i noe archa non fuerit. p̄bit regnate diluuiō. **Hec** oia h3. **ad** Damasum papam. xxij. q. i. qm.

Honus titulus de diuina

gratia. **De** duodecim p̄rietatib; diuine grē ad similitudinē lucis materialis. **Capitulum primum.**

Mitte lucē tuam et veritatē tuā. ip̄a me duxerūt et adduxerūt in montē sc̄m tuū r in tabernaculo tuo. ps. xliij. **Cōsiderans** p̄p̄ta necessitatē diuine grē quā lucē vocat. qz hinc ea nullus saluatur. r vtilitatē. qz p̄ eā hō bñ op̄at. r casualitatē. qz a solo deo dat. **fm** illud qd in alio ait ps. lxxij. **Grām** r gloriā dabit dñs. r nō ali'. **ideo** ip̄az lucē grē a deo petit dñs. **Emitte** lucē tuaz rē. **Loquēs** aut Jo. euāgelista de x̄to incarnato. **F**rat lux vera q̄ illūiat oēm hōiem venientē in hūc mōm. **Et** est ibi distributio accommodata. **si** loqmur de lumie grē. **Hā** de lumie grē nō est ver' simplr. **Hō. n.** oēs hōies illūiant a grā. r i fideles r iniq̄ qui christiano noie glorianē. **Sz**

q̄cūq; illūiant. nō ab alio q̄ a christo illūiant q̄ quidē inq̄ntū deus dator est oīs gratie. vñcā patre r sp̄sc̄ro. inq̄ntum vero hō receptor erat gratie. **Hō** d̄r. **Lu. ij.** Gratia dei erat i illo. **Et** qz vñq; q̄q; q̄nto p̄p̄iqu' est p̄cipio influētī. tanto plus recipit de influētīa ei'. **Dr** p̄z p̄ exēpluz de appropinq̄te ad ignē. r de flumie p̄pe mare. **Hinc** ē qz aia christi p̄p̄inquissima. imo vñra x̄to dei a q̄ oīs grā recepit copiosissime grām q̄m infinitā. **f.** q̄ntū creatura est capax recipere. **Hō** r de ip̄o intelligit dicitur Jo. i. **Hō. n.** dat de' ad mensurā sp̄m. i. grām sp̄sc̄li vic' christo hōmī. **Alqs** q̄dez dat mensuram fm dēterminatā virtutē. **Sz** christo a p̄cipio sue p̄ceptōis fuit data tanta. qz in eo nō poterat crescere. **Et** iō q̄ d̄r. **Lu. ij.** **I**esua p̄ficiēbat erate r grā. intelligit nō fm habitū interiorē. sed fm actū exteriorē seu apparentiā. qz fm qz crescebat erate et statura. ita faciebat opa q̄ ofidehāt maiorē grām sc̄tatis. **Hos** aut crescere possum' q̄tidie p̄ bona op̄era. **Et** ad h̄ l̄rat' apl's fideles dicē. **ij. cor. vi.** **P**ortamur vos ne inuacū grām dei recipiāz. **I**nuacuū recipit r frustra q̄ in ea se nō exercet vt augeat. **Et** qz vt dicit p̄bs in. **v. met̄ha.** **P̄z** mū in vno quoz genere est regula r cā alioz. iō cū christ' sit primū in genē recipientū grāz de plenitudine ei' vt scribit Jo. i. **f.** ex merito ei' et exēplo ei'. nō qz de sua sit aliqd' diminutū.

Est aut duplex grā .ij. i.

fm. b. **Lx.** in summa r alios doctores. **f.** gratū faciens r gratū data. r vtraq; semp plenissime in christo. **Hā** vtraq; d̄r. qz gratū dat r sine meritis n̄tis. **Q̄** magna aut d̄ra ē inter vtramq;. **Primum** qz gratia gratū faciens est p̄p̄ie bonozū. qz nullus sine ea ē v̄re bon'. r oīs bon' eam h3. **Sz** grā gratū data ē cōis bonis r malis. **Hā** p̄p̄te fuerūt aliq' boni vt **I**saias. **H**ieremias et h'. **Alqs** mali vt **B**alaam. **s**aul. alq' miracula fecerunt vt apli. **F**ecerūt r magi pharaonis reprobi. **Et** iō qd q̄s nō habeat nō h3 tritari. ex q̄ cuz ea pot esse malus r sine ea bonus. **S**c̄do gratia gratū faciens est quoddā bonū habituale i aia fm be. **Lx. i. se. q. cr.** vel qdaz influxus seu radius a diuina luce infusus in aia ad sui vtilitatē. qd q̄dem semp p̄manet in aia. facies eam deo gratam. r opa ei' bona r meritoria. **Semp** dico p̄manet. nisi q̄s se ea p̄uēt. **h̄c** autē accidit per quodlibet mortale. **Cū** enī q̄s aliqd' eoz p̄p̄trat ex toto amittit grāz nec est in sua p̄tate eaz recipere. nisi deus sua misericordia eaz infundat. qd facere solet. reuertēdo p̄ tōrem ad penitentia. **Ro. v.** **I**ustificati gratis gratis ip̄i'. **Alqs** aut de' nunq; aufert hōmī grāz sine culpa sua. **Sed** gratia gratis data diuidit in nouē genera. vt ponit apl's. **i. cor. xij.** vbi ait. **D**iuisiones gratiaz sunt. **idez** dñs. **f.** dator eoz. **Alqs** da